

DEALL RHAGNODI CYMDEITHASOL YNG NGHYMRU: ASTUDIAETH DULLIAU CYMYSG.

Adroddiad terfynol

Carolyn Wallace, Mark Davies, Megan Elliott, Mark Llewellyn, Hayley Randall,
Jonathan Owens, Jodie Phillips, Leanne Teichner, Sam Sullivan, Victoria Hannah,
Bethan Jenkins, ac Amrita Jesurasa.

Ysgol Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru (WSSPR) · Canolfan PRIME
Cymru · Data Cymru · Iechyd Cyhoeddus Cymru

Medi 2021

DIOLCHIADAU

Hoffai'r tîm ddiolch i Iechyd Cyhoeddus Cymru am gydlynu'r cydweithrediad grant hwn ac i grŵp Cydlynu Cysylltu Cymunedau Rhagnodi Cymdeithasol am eu mewnbwn gwerthfawr. Mae hon yn astudiaeth bwysig sydd wedi ennyn ychydig o ddealltwriaeth o ragnodi cymdeithasol yng Nghymru. Hefyd, diolch i Data Cymru am adeiladu, dosbarthu dadansoddi ac adrodd am yr arolwg ar-lein. Dim ond drwy ymglymiad ac ymroddiad ymarferwyr, rheolwyr, comisiynwyr a rhanddeiliaid eraill a roddodd yn hael o'u hamser i gymryd rhan yn yr arolwg ar-lein, yn y grwpiau ffocws a'r gweithdy, roedd yr astudiaeth hon yn bosibl.

CRYNODEB GWEITHREDOL

Diffinnir rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru fel *'cysylltu dinasyddion â chymorth yn y gymuned er mwyn rheoli eu hiechyd a'u llesiant yn well'* (Rees et al, 2019). Mae'n ddull person-ganolog o fynd ati i rymuso unigolion i reoli eu hiechyd a'u llesiant yn well drwy nifer o weithgareddau (SCIE, 2020). Mae nifer o fodolau rhagnodi cymdeithasol ar waith yng Nghymru a rolau ymarferwyr wedi'u lleoli mewn lleoedd megis awdurdodau lleol, y trydydd sector, tai, addysg uwch a gofal sylfaenol; a gweithgareddau rhagnodi cymdeithasol fel arfer wedi'u lleoli o fewn y trydydd sector a mannau cymunedol.

Nod y gwaith hwn ydy deall hinsawdd gweithgaredd rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru a, lle bo'n bosibl, feintioli a disgrifio'i swyddogaethau. Er mwyn diwallu'r nod hwn, defnyddion ni dri dull i sicrhau cynrychiolaeth Cymru gyfan, arolwg ar-lein cymysg ei ddulliau yn cynnwys 61 o gwestiynau a chael n=130 o ymatebion gan n=89 sefydliad, grwpiau ffocws (n=6) gyda chyfanswm o n=33 o gyfranogwyr a gweithdy sengl gyda n=30 o gyfranogwr.

Mae'r canfyddiadau sydd wedi'u syntheseiddio yn sail i bedair neges allweddol:

- 1. Mae'r amrywiad yn narpariaeth rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru yn cynnig cyfleoedd a sialensiau.**

Defnyddir rhagnodi cymdeithasol, ei ddiffinio a'i redeg mewn amrywiol ffyrdd ar draws Cymru. Mae mwyafrif y rhagnodwyr cymdeithasol yn gweithio mewn Llywodraeth Leol a'u lleoli yn sefydliadau'r trydydd sector a dim ond ychydig ym maes gofal sylfaenol. Felly, yn unol â hynny, mae gwahaniaethau yn yr athroniaeth waelodol, y dull sylfaenol o fynd ati ac yn y cyflenwi y mae angen ei gaboli, ei drin a'i ail-gydbwysu. Dydy hynny ddim yn golygu bod rhaid cael 'cynnig' sydd wedi'i ganoli, ond bod yr amrywiad hwn yn gallu gweithredu fel ffactor a fyddai'n cyfyngu ar effaith rhagnodi cymdeithasol. Gallai hyn waethgu o gofio am ddryswch a diffyg ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r hyn gall rhagnodi cymdeithasol ei gynnig a'r amrywiaeth o derminoleg a ddefnyddir. Mae cyfle yma i sectorau gydweithio i sicrhau gwasanaeth rhagnodi trefnus, di-dor sy'n diwallu anghenion ei boblogaeth leol a chenedlaethol.

- 2. Mae rhagnodi cymdeithasol yn weithgaredd 'twf' ac mae'r disgwyliadau yn uchel**

Yn gynyddol, caiff rhagnodi cymdeithasol ei ystyried yn ddatrysiad i nifer o sialensiau o fewn cymunedau ar draws Cymru. Mae yna ymrwymiad i ehangu capasiti rhagnodi

cymdeithasol ac mewn rhai meysydd rychwant ei rôl. Mae ymrwymiad hefyd i ddatblygu llwybrau sy'n ffocysu ar ddulliau cyfannol o fynd ati sy'n gosod pobl yn y canol ac wedi'u hintegreiddio â gwasanaethau statudol a'r rhai sydd eisoes yn bodoli ar draws sectorau. Mae hon yn sialens go wir i'w chyflenwi ac mae materion i'w hystyried er mwyn i ragnodi cymdeithasol gyrraedd ei botensial. Mae un o'r materion hyn yn ymwneud â'r gweithlu rhagnodi cymdeithasol sy'n cynyddu, eu contractau cyflogaeth, y modd caiff y gweithlu ei reoli yn lleol a'r modd y mae rhagnodi cymdeithasol yn cael ei drefnu'n genedlaethol.

3. Technoleg sy'n allweddol i ddyfodol rhagnodi cymdeithasol, yn enwedig wrth i'r pandemig barhau

Yn ei hanfod, ffurf ar gymorth wedi'i ganoli ar berthynas ydy rhagnodi cymdeithasol. Mae'n dibynnu ar y cysylltiad rhwng unigolion. Tarfodd COVID ar egin fodolau rhagnodi cymdeithasol i'r graddau ei bod yn bwysig sylweddoli y bydd ffurfiau 'o hirbell' ar ragnodi cymdeithasol yn nodwedd bwysig a chreiddiol o'i esblygiad parhaus a'i ddatblygiad am lawer o flynyddoedd. Mae dod o hyd i ffyrdd mae technoleg - boed mewn systemau neu mewn ffyrdd o sefydlu cysylltiadau o hirbell rhwng unigolion - yn gweithio i bobl, yn ganolog i dwf rhagnodi cymdeithasol. Bydd defnyddio cyfeiriadur digidol a llwyfan digidol ar draws llwybrau yn sicrhau bod gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yn berson-ganolog ac yn ymateb i unrhyw newidiadau sydd eu hangen yn y dyfodol.

4. Mae adnoddau, fel bob amser, yn sylfaenol i gynnal y llwybr rhagnodi cymdeithasol

Mynegwyd pryderon drwy gydol yr astudiaeth am 'broblem sylfaenol y model ariannu' a'r sialensiau y mae hynny yn ei olygu i gynladwyedd. Hyd yma, defnyddiwyd amrywiaeth o lwybrau i gyllido gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol, ond mae pryderon difrifol y gellid, heb warantu neu o leiaf sicrhau cyllid tymor hirach ar gyfer gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ac asedau cymunedol, danseilio'r addewid o rhagnodi cymdeithasol.

Gwneir yr wyth argymhelliad canlynol:

- Dylai'r fframwaith cenedlaethol a gynllunnir gael ei ymgorffori ar draws Cymru er mwyn cynnig gweledigaeth genedlaethol ar gyfer rhagnodi cenedlaethol tra'n hyrwyddo model safonol, terminoleg a strwythurau sy'n ei gynorthwyo. Byddai hyn yn codio ymwybyddiaeth broffesiynol ac ymwybyddiaeth y cyhoedd a lleihau'r dryswch.

- Dylai strwythurau a phartneriaethau lleol/rhanbarthol ystyried rôl hyrwyddwr rhagnodi cymdeithasol i yrru strategaeth rhagnodi cymdeithasol rhanbarthol yn ei blaen a chydlynu'r cyfathrebu drwy'r llwybr.
- Dylid mabwysiadu dull system gyfan o fynd ati i ddatblygu a chynnig y llwybr rhagnodi cymdeithasol sy'n seiliedig ar gomisiynu deallus yn lleol ac yn genedlaethol.
- Adolygu rôl a rhychwant y rhagnodydd cymdeithasol er mwyn deall yr hyn a ddylid ac na ddylid ei gynnwys ynddo a'i bwyntiau atgyfeirio i wasanaethau eraill megis iechyd meddwl a thimau gwaith cymdeithasol fel bo'n briodol.
- Darparu isadeiledd proffesiynol ar gyfer y rhagnodydd cymdeithasol sy'n cynnwys er enghraifft, cyfres o ddisgrifiadau swydd, canllawiau cyflog, fframwaith sgiliau a chymhwysedd, gofynion goruchwyllo, hyfforddiant priodol a chydabyddedig a chyfleoedd addysg.
- Gwerthuso defnyddioldeb cyfeiriaduron digidol unigol cenedlaethol ar gyfer Cymru (megis DEWIS ac InfoEngine); a llwyfannau digidol a ddefnyddir ar draws y llwybr (e.e., Elemental) i reoli atgyfeiriadau, casglu gweithgaredd gwasanaeth craidd cenedlaethol, mesurau canlyniadau unigol. Bydd hyn yn sicrhau y delir ag anghenion penodol y gwasanaethau rhagnodi.
- Ail-ystyried y model cyllido a ddefnyddir ar gyfer rhagnodi cymdeithasol i hyrwyddo llwybr cynaliadwy ar gyfer y dyfodol
- Ail-adrodd yr astudiaeth ymchwil hon ymhen y 5-10 mlynedd nesaf i ddeall yn well y cynnydd a wnaed i sefydlu a datblygu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru. Yn ogystal, â thriogli canfyddiadau'r adroddiad hwn gydag ymchwiliad trylwyr mewn ardal ddaearyddol un Bwrdd Iechyd Prifysgol ac mewn cydweithrediad gyda'r Bartneriaeth Cydwasanaethau a System Genedlaethol y Gweithlu ar gyfer Adrodd yng Nghymru(WNWRS).

CYNNWYS

CYNNWYS	6
1. RHAGARWEINIAD A CHEFNDIR	7
2. DULL A'R DULL O FYND ATI	10
3. CANLYNIADAU ALLWEDDOL.....	13
4. CASGLIADAU	38
CYFEIRIADAU	42

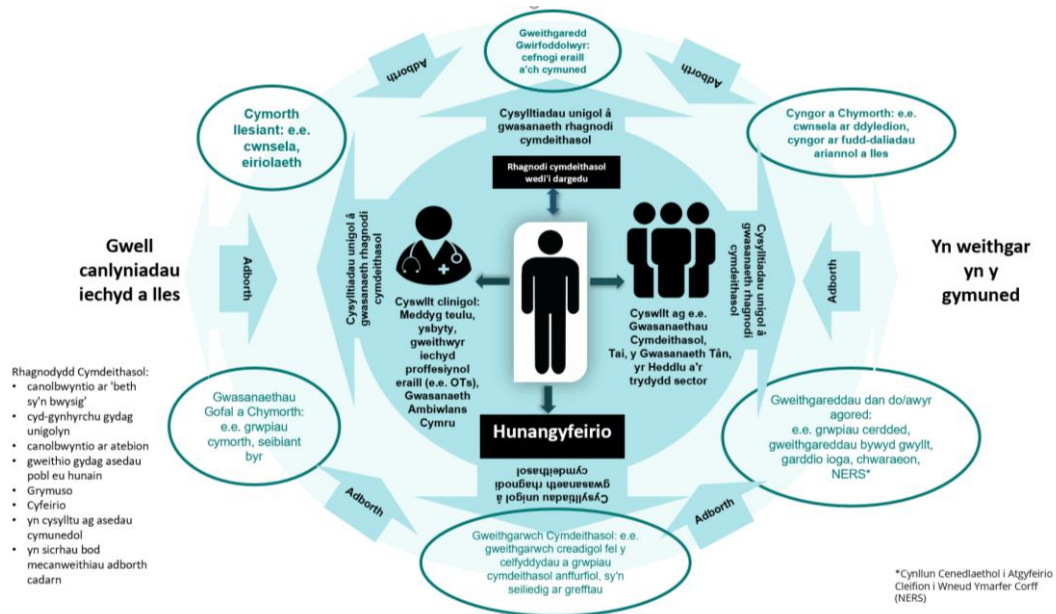
1. RHAGARWEINIAD A CHEFNDIR

Bu'r Athro Carolyn Wallace a'i thîm yn Ysgol Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru (WSSPR) a Chanolfan PRIME Cymru a leolir ym Mhrifysgol De Cymru (USW), yn cydweithio mewn partneriaeth â Data Cymru a Iechyd Cyhoeddus Cymru i feintioli a disgrifio swyddogaethau rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru. Ariannwyd yr astudiaeth a'i chydlynu gan Iechyd Cyhoeddus Cymru yng nghyd-destun *Cysylltu Cymunedau: strategaeth ar gyfer mynd i'r afael ag unigrwydd ac ynysu cymdeithasol a datblygu cysylltiadau cymdeithasol cadarnach'* Llywodraeth Cymru (2020). Yma mae llywodraeth Cymru yn ymrwmo i gynorthwyo datblygiad cynlluniau rhagnodi cymdeithasol ymhellach ar draws Cymru drwy bedwar dull. Mae'r adroddiad hwn yn delio â'r dull cyntaf:

- *Cynnal arolwg gwaelodlin er mwyn deall yr hyn ydy rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru.*

Y diffiniad o ragnodi cymdeithasol a gynigir gan Rees et al 2019 ydy '*cysylltu dinasyddion â chymorth yn y gymuned i reoli eu hiechyd a'u llesiant yn well*'. Sylweddoloni ni beth amser yn ôl fod amryfal fodelau o ragnodi cymdeithasol yn bodoli ac ar waith yng Nghymru gydag ymarferwyr mewn mannau megis awdurdodau lleol, y trydydd sector, addysg uwch a gofal sylfaenol. Rydyn ni'n deall mai dull person-ganolog ydy e sy'n grymuso pobl i reoli eu hiechyd a'u llesiant yn well drwy nifer o weithgareddau (SCIE, 2020). Mae'r rhain yn cynnwys y defnydd o ddull o fynd ati yn seiliedig ar gryfder, yn aml yn cynnwys 'sgwrs ar yr hyn sy'n bwysig', cyd-lunio cynllun gweithredu a gweithio gydag asedau cymunedol lleol a rheoli dolenni adborth (Ffigur 1). Ein diffiniad o asedau cymunedol ydy grwpiau neu weithgareddau gwasanaeth y mae sefydliad yn atgyfeirio unigolion atyn nhw drwy ragnodi cymdeithasol (e.e., côr, grŵp cerdded, ayb.).

Drwy'r adroddiad hwn, defnyddir y term rhagnodydd cymdeithasol ond gellir ei gyfnewid yn fwriadol gyda thermau eraill megis cysylltydd cymunedol, gweithiwr llesiant, gweithiwr cyswllt ayb . Mae'n cyfeirio at unrhyw unigolyn sy'n perfformio gweithgareddau rhagnodi cymdeithasol

Ffigur 1. Rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru (Rees et al, 2019)

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi'r canfyddiadau allweddol ac yn cynnig argymhellion ar gyfer y dyfodol.

CEFNDIR YR ASTUDIAETH

Mae rhagnodi cymdeithasol yn gysyniad aml-ddimensiynol o ymyriad ac ataliad sy'n ceisio cynorthwyo a hyrwyddo iechyd a llesiant y boblogaeth (Moffatt et al., 2017). Mae rhagnodi cymdeithasol wedi cael ei ddiffinio a'i gysyniadu yn wahanol ar gyfer gwahanol gyd-destunau ac mewn gwahanol wledydd (Husk et al., 2016). Er mai model gofal sylfaenol o ragnodi cymdeithasol ydy'r mwyaf amlwg ar bapur ac yn Lloegr, lle caiff unigolion eu hatgyfeirio o wasanaeth meddygon teulu i ragnodi cymdeithasol, mae modelau eraill yn seiliedig ar y gymuned yn dod i'r amlwg ac yn dod yn fwy cyffredin. Mae diffiniad a model Cymru o ragnodi cymdeithasol yn symud i ffwrdd o'r syniad mai problem feddygol ydy hon ond yn hytrach cynnig rhagnodi cymdeithasol fel ymyriad cyfannol cymunedol (Rees et al., 2019). Fel y cyfryw, gallai unigolion gyrchu rhagnodi cymdeithasol drwy ofal sylfaenol ond byddai'n fwy tebygol i gyrchu rhagnodi cymdeithasol drwy adnoddau yn y gymuned, gofal cymdeithasol a'r trydydd sector neu hunan-gyfeirio. Mae'r model yn ceisio grymuso unigolion i adnabod eu hanghenion eu hunain a chyrru cymorth o fewn eu cymunedau. Hyd yma datblygwyd gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ac asedau cymunedol yng Nghymru yn organig o'r gwaelod at i fyny oherwydd yr ariannu tymor byr o fewn y sector gwirfoddol a'r gymuned.

Mae nod ymyriadau'r rhagnodi cymdeithasol a gofnodir yn y llenyddiaeth ac yn ôl yr anecdotau a gofnodir yn eang eu hystod ond gwell llesiant, meddyliol, cymdeithasol a chorfforol ydy'r mwyaf cyffredin a nodir (Rempel et al., 2017). Mae hyn yn cwmpasu agwedd ar iechyd seico-gymdeithasol,

byw'n iach ac arferion iach, gwytnwch, ymglymiad cymdeithasol a hunan-reolaeth o gyflyrau hirdymor.

Yng Nghymru, llesiant sydd flaenaf ar agenda iechyd, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus a'r trydydd sector yn ganolog i bolisiau a deddfwriaeth allweddol: mae Deddf Llesiant Cenedloedd y Dyfodol (Cymru) (Llywodraeth Cymru, 2015) a Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) (Llywodraeth Cymru, 2014) wedi effeithio'n ddwfn ar ein dealltwriaeth o lesiant, ac ar y modd y mae llesiant yn cael ei wella a'i hybu ar draws Cymru. Mae rhagnodi cymdeithasol yn cynrychioli mecanwaith ar gyfer hyrwyddo'r agendâu hyn a chyflawni targedau'r Deddfau hyn. Mae hefyd yn hwyluso gweithio ar draws meysydd iechyd, gofal cymdeithasol a'r trydydd sector i sicrhau dull ataliol a chyfannol o fynd ati i ddelio â llesiant y boblogaeth ac unigolion fel y nodir yn *Cymru Iachach* (Llywodraeth Cymru, 2017).

Talwyd sylw gwleidyddol sylweddol i'r cysyniad o ragodi cymdeithasol a chafwyd cefnogaeth ar draws y pleidiau gwleidyddol. (Dadl yn y Senedd Mehefin 2017; Llywodraeth Cymru, 2021) a chynnig cyntaf Llywodraeth Cymru oedd ehangu gweithlu iechyd cymunedol a gofal cymdeithasol drwy ddatblygu rolau ychwanegol ym maes rhagnodi cymdeithasol yn y gymuned (*Ffyniant i Bawb*; LIC, 2017). Datblygwyd hyn ymhellach yn strategaeth *Cysylltu Cymunedau* ar gyfer unigrwydd ac ynysu cymdeithasol (Llywodraeth Cymru, 2020) a ymrwymodd i gynorthwyo datblygiad cynlluniau rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru drwy bedwar dull:

- Gweithio gyda Byrddau Rhanbarthol i nodi nifer a swyddogaethau rolau rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru.
- Datblygu fframwaith sgiliau cenedlaethol a chymhwysedd ar gyfer gweithlu rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru.
- Datblygu a lansio porth adnoddau ar-lein i gynorthwyo gweithgareddau rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru
- Parhau i weithio mewn partneriaeth i ddatblygu'r sail tystiolaeth a fframwaith canlyniadau ar gyfer rhagnodi cymdeithasol.

Mae rhaglen Llywodraeth Cymru ar gyfer Llywodraethu 2021-2026 yn ymrwymo i gyflwyno fframwaith Cymru gyfan er mwyn datblygu rhagnodi cymdeithasol i fynd i'r afael ag unigrwydd. Ceisiodd yr ymchwil i ddeall gweithgaredd cyfredol ym maes rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru i fod yn sail i ddatblygiad y fframwaith cenedlaethol hwn.

2. DULL A'R DULL O FYND ATI

Nod y gwaith ydy deall hinsawdd gweithgaredd rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru, a, lle bo'n bosibl, meintioli a disgrifio ei swyddogaethau. Ers 2020, mae COVID-19 wedi newid y modd y cynigiwyd rhagodi cymdeithasol. Felly, bydd yr adroddiad hwn hefyd yn cynnig sylwadau ar y modd y mae'r pandemig wedi effeithio ar brosiectau a gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru. Cwblhawyd yr astudiaeth rhwng mis Mai a mis Medi 2021.

I gyflawni'r nod hwn defnyddiwyd y dulliau canlynol:

AROLWG CYMYSG EI DDULLIAU

Arolwg cymysg ei ddulliau yn cynnwys 61 o gwestiynau a chael n=130 o ymatebion gan n=89 o sefydliadau. Dosbarthwyd hyn drwy'r rhestr isod:

- Byrddau Gwasanaeth Cyhoeddus (PSBs)
- Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol (ADSS)
- Penaethiaid Cymru Gyfan o Grŵp Gwasanaethau Oedolion (AWASH)
- Cydffederasiwn GIG Cymru
- Ysgol Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru (WSSPR) a'i Gymunedau Ymarfer cysylltiol (Gorllewin a Gogledd Cymru) a rhwydweithiau (e.e., Rhwydwaith Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru (WSPRN),
- Canolfannau RIIC
- CONNECT Cymru
- Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) a'i rwydweithiau
- Rhwydweithiau Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cynnwys:
 - Penaethiaid Gofal Sylfaenol
 - Rhwydwaith Cymorth Swyddog Datblygu Clwstwr Gofal Sylfaenol
 - Gofal Sylfaenol Un (cylchlythyr a thrydar)
 - Pwyllgorau Iechyd Cyhoeddus Cymru
 - Rhwydweithiau Proffesiynau Perthynol i Iechyd
 - Rhaglen Strategol ar gyfer Gofal Sylfaenol

Darparodd rhai sefydliadau ymateb neu gyfres o ymatebion oedd yn berthnasol i'r sefydliad cyfan. Eraill wedyn yn darparu ymateb neu gyfres o ymatebion oedd yn cynrychioli rhan yn unig o'r sefydliad. Er enghraifft, efallai mai dim ond dau o'r pedwar rheolwr rhanbarthol mewn sefydliad yn

cyflwyno ymatebion. Felly, dydy'r sefydliadau cyfan ddim bob amser yn cael eu cynrychioli'n llawn yn y canlyniadau. Nod yr arolwg oedd cael barn rheolwyr, comisiynwyr ac ymarferwyr.

Sylwer bod natur arolwg yn golygu y bydd cyfyngiadau bob amser, ac mae'n bwysig ystyried nad ei fwriad ydy darparu cyfrifiad llawn o'r gweithgaredd ar draws Cymru ond yn hytrach rhoi ciplun o'r hyn yr ydyn ni'n ei ddeall am ragnodi cymdeithasol.

GRWPIAU FFOCWS

Grwpiau ffocws (n=6) gyda chyfanswm nifer o n=33 o gyfranogwyr gyda chynrychiolaeth ar draws Cymru, yn cynnwys ymarferwyr, rheolwyr, comisiynwyr ac aelod o'r cyhoedd. Roedd hyn yn rhoi cyfle i'r rhai oedd yn cymryd rhan yn yr arolwg ac eraill ynghlwm wrth ragnodi cymdeithasol gynnig rhagor o fanylion ar themâu'r arolwg. Cafodd cyfranogwyr eu recriwtio drwy Rwydwaith Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru, Cymunedau Ymarfer Rhagnodi Cymdeithasol Gogledd a Gorllewin Cymru, CONNECT Cymru a thîm Iechyd Cyhoeddus Lleol Aneurin Bevan.

Dadansoddwyd y data yn thematig (Braun & Clarke, 2006). Y canlyniad oedd saith thema a cheir disgrifiad lawn yn Atodiad B sydd ar gael ar gais.

GWEITHDY

Yn olaf, gweithdy gyda chyfanswm o n=30 o ran-ddeiliaid allweddol yn mynychu, wedi'u recriwtio drwy Rwydwaith Ymchwil Rhagnodi Cymdeithasol Cymru a gofynnwyd iddyn nhw adolygu canfyddiadau rhagarweiniol yr arolwg ar-lein a'r grwpiau ffocws. Roedd hyn yn rhoi cyfle iddyn nhw gynnig sylwadau ar ganfyddiadau'r arolwg a'r grŵp ffocws. Yna, rhannwyd y cyfranogwyr i dair ystafell a gofynnodd yr hwyluswyr iddyn nhw drafod y cwestiynau canlynol:

1. A ddylai datblygu ased cymunedol fod yn rhan o rôl rhagnodi cymdeithasol ac ym mha ffurf?
2. Mae risg y gallai gwasanaethau esblygu yn ôl agenda penodol cyllidwr yn hytrach nac yn ôl yr angen lleol. Sut dylai sefydliadau ddelio â'r risg hwn?
3. Beth mae'ch sefydliad yn ei gyfrannu at agenda rhagnodi cymdeithasol? Sut mae'ch sefydliad yn ymglymu â'r GIG i gynnig rhagnodi cymdeithasol?
4. Mae cyflog rhagnodwyr cymdeithasol yn amrywio rhwng £16,000 a £32,000 a cheir modelau a lefelau o ragnodi cymdeithasol (e.e., dull cyfannol o fynd ati wedi'i integreiddio gyda gwasanaethau statudol vs cyfeirio yn unig). Sut dylen ni gysoni'r rhain?
5. Pa rwydweithiau, cymorth, technoleg a rheolaeth sydd ei hangen i ymgorffori rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru?

6. Pam ydych chi'n credu y cafwyd mwy o ymatebion i'r arolwg mewn ardaloedd arbennig [gweler y map gwres]?

Ceir manylion pellach ar y dadansoddiad a chanfyddiadau pob un o'r dulliau hyn drwy wneud cais amdanyn nhw, *Atodiad A: Canlyniadau Arolwg o'r gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru* ac *Atodiad B: Canlyniadau Grwpiau Ffocws a Gweithdy Rhagnodi Cymdeithasol*. Mae canlyniadau allweddol yn y ddogfen hon yn ganlyniad i gyfuniad o'r dulliau cymysg a ddefnyddiwyd.

3. CANLYNIADAU ALLWEDDOL

TROSOLWG O RAGNODI CYMDEITHASOL LEDLED CYMRU

Mae'n ymddangos bod amrywiaeth yn y defnydd a'r diffiniad o ragnodi cymdeithasol ledled Cymru. Er gwaethaf hyn, mae nifer o'r sefydliadau a ymatebodd i'n harolwg wedi bod yn cynnig rhagnodi cymdeithasol ers cyn 2011. Mae hyn yn awgrymu bod sefydliadau yn rhagnodi'n gymdeithasol at ddibenion gwahanol, gyda lefelau gwahanol o arbenigedd a gyda gwahanol grwpiau o ddefnyddwyr.

'Rydw i'n meddwl mewn gwirionedd bod y rhagnodi cymdeithasol yn bodoli mewn amrywiaeth o fformatau yn wahanol ymhob sir' (Grŵp Ffocws 2).

'Mae'n ddryslyd o ran pwy, ble, pa ardal, faint sydd yna – felly, o'n safbwynt ni, bu hynny'n faen tramgwydd mawr' (Grŵp Ffocws 5).

A deall beth yn union ydy eu rôl, fel dwedes i, mae 'na amrywiaeth... rydych yn cael ugain swydd ddisgrifiad neu beth bynnag a llawer o wahanol rolau. Os ydy hynny yn gymhleth i'r rhai sydd yn ei weithredu, does gan neb arall unrhyw obaith o wybod' (Grŵp Ffocws 5).

'Mae'r teitl yn dweud wrthoch chi beth maen nhw'n ei wneud, yn tydi? A dyna ein man cychwyn ni. Rhaid i ni gael y teitl hwnnw sy'n nodi eich bod yn rhagnodydd cymdeithasol oherwydd ein bod i gyd yn gweithio a chymaint o deitlau gwahanol ar draws Cymru. A dw i'n meddwl ar ôl sefydlu hynny, byddwch yn nodi'n glir pwy yn y cymunedau hynny sy'n cynnig rhagnodi cymdeithasol' (Gweithdy Ystafell 3).

Mae hefyd yn ymddangos bod dryswch sylweddol a diffyg ymwybyddiaeth ymhlith y cyhoedd, gyda phobl yn ansicr beth yn union gall rhagnodi cymdeithasol gynnig iddyn nhw a'r derminoleg sy'n drysu rhan-ddeiliaid yn lân.

'Gall pobl deimlo'n ddryslyd am bwy ydw i, pam ydw i'n eu ffonio nhw (Grŵp Ffocws 2).

'Dyna sydd wedi bod yn ddryslyd hefyd – gormod o enwau gwahanol ac hefyd 'pwy sy'n gwneud beth?' (Grŵp Ffocws 4).

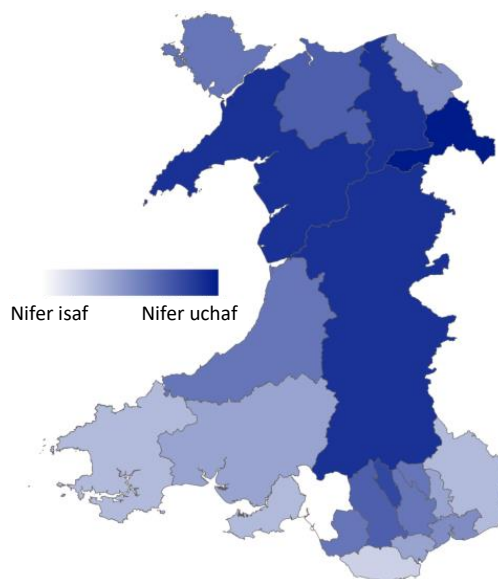
'Mewn Cynghorau Gwirfoddol Sirol (CGS/CVC) rydyn ni'n gwneud rhagnodi cymdeithasol ond dydy e ddim yn cael ei alw'n rhagnodi cymdeithasol ac yn y trydydd sector rydyn ni'n gwneud yn union yr hyn y maen nhw'n ei wneud ond maen nhw'n ei alw'n rhagnodi cymdeithasol, nawr maen nhw'n sôn am ragnodi gwyrdd (Grŵp Ffocws 6).

I ddeall hinsawdd rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru yn well, mae'r adroddiad hwn yn cychwyn gyda dau fap gwres sy'n deillio o ddata'r arolwg (Gweler Ffigwr 2 a 3). Mae'r cyntaf yn rhoi nifer y sefydliadau ymhob awdurdod lleol sy'n cynnig gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol. O hyn gallwch

weld mai Wrecsam ydy'r uchaf gydag 19 a Chastell-nedd Port Talbot ydy'r isaf gyda 9 sefydliad.

Ffigwr 2: Cyfanswm nifer y sefydliadau ar gyfer pob awdurdod lleol fesul 100,000 o'r boblogaeth .

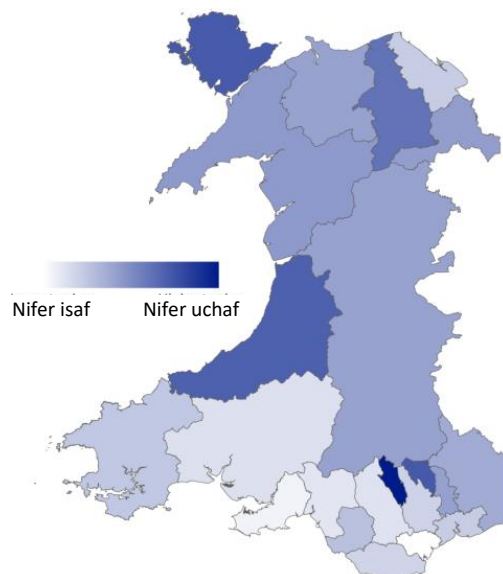
	Nifer y sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol
Ynys Môn	15
Gwynedd	18
Conwy	16
Sir Ddinbych	18
Sir Fflint	14
Wrecsam	19
Powys	18
Ceredigion	15
Sir Benfro	12
Sir Gaerfyrddin	13
Abertawe	12
Castell-nedd Port Talbot	9
Pen-y-bont ar Ogwr	15
Bro Morgannwg	11
Caerdydd	13
Rhondda Cynon Taf	16
Merthyr Tudful	17
Caerffili	15
Blaenau Gwent	15
Torfaen	13
Sir Fynwy	12
Casnewydd	14

Mae'r ail fap gwres yn rhoi gwybodaeth i ni am faint y boblogaeth h.y., cyfradd y rhagnodi cymdeithasol fesul 100,000 o'r boblogaeth. Wrth addasu ar gyfer poblogaeth fel hyn, gallwch weld bod Merthyr Tudful (28.13 o sefydliadau) yn dangos y nifer uchaf o sefydliadau sy'n cynnig gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yn ôl y pen o'r boblogaeth. Tra bod Caerdydd (3.52 o sefydliadau) yn dangos y nifer lleiaf o sefydliadau yn darparu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol y pen o'r boblogaeth. Cynrychiolwyd mwyafrif y sefydliadau a ymatebodd gan y trydydd sector/ y sector gwirfoddol (n=32), yr awdurdod lleol (n=19) a dim ond rhwng 5-10 sefydliad yn nodi naill ai bwrdd iechyd, clwstwr gofal sylfaenol neu feddygfa Meddyg Teulu, ymhlith eraill yr oedd tai, prifysgol a chanolfan/hwb llesiant

Ffigwr 3: Nifer y sefydliadau ymhob awdurdod lleol fesul 100,000 o'r boblogaeth.

	Nifer y sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol fesul 100,000 o'r boblogaeth
Ynys Môn	21.29
Gwynedd	14.38
Conwy	13.54
Sir Ddinbych	18.62
Sir Fflint	8.93
Wrecsam	13.96
Powys	13.53
Ceredigion	20.58
Sir Benfro	9.47
Sir Gaerfyrddin	6.84
Abertawe	4.87
Castell-nedd Port Talbot	6.23
Pen-y-bont ar Ogwr	10.17
Bro Morgannwg	8.13
Caerdydd	3.52
Rhondda Cynon Taf	6.62
Merthyr Tudful	28.13
Caerffili	8.25
Blaenau Gwent	21.42
Torfaen	13.71
Sir Fynwy	12.61
Casnewydd	8.95

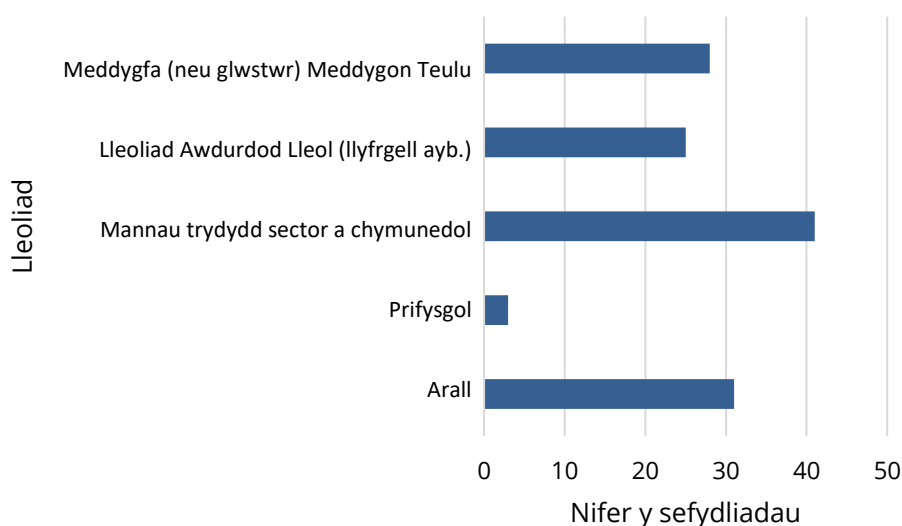
Roedd yr arolwg hefyd yn gofyn ble roedd gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yr ymatebwyr wedi'u lleoli (Ffigwr 4). Gofynnwyd y cwestiwn hwn i reolwyr ac ymarferwyr ac eto derbyniwyd 78 o ymatebion gan sefydliadau.

Lleolwyd gweithgaredd rhagnodi cymdeithasol fynychaf o fewn y trydydd sector a manau cymunedol gyda 41 o sefydliadau yn nodi mai dyma oedd lleoliad eu rolau rhagnodi cymdeithasol. Nododd 28 sefydliad yn eu tro bod eu rolau rhagnodi cymdeithasol wedi'u lleoli mewn meddygfeydd Meddygon Teulu a 25 sefydliad yn nodi bod eu rolau mewn lleoliadau awdurdod leol, a dim ond 3 sefydliad yn nodi bod eu rolau wedi'u lleoli mewn prifysgolion. Er bod mwyafrif o sefydliadau wedi dewis un math o leoliad (n=46), derbynion ni hefyd nifer o ymatebion (n=32) o ddau neu ragor o fathau o leoliad o'r opsiynau a gynigwyd.

Cynigiodd cyfranogwyr sylwadau ar y mapiau gwres gan awgrymu bod ffactorau megis gyrwyr strategol, gweithio ar draws sectorau a rhwydweithiau lleol wedi dylanwadu ar ganlyniadau'r arolwg.

'Rydw i'n meddwl bod gennym nifer o yrwyr strategol o ran rhagnodi cymdeithasol yn yr ardal ac rydyn ni'n gwneud llawer o weithio ar draws sectorau. Felly, mae'r trydydd sector yn gweithio mewn partneriaeth gyda'r Bwrdd Iechyd a dw i'n credu ei bod yn bartneriaeth gref. Y gobaith ydy y bydd pawb sy'n cynnig rhyw fath o ragnodi cymdeithasol yn mynychu ein rhwydwaith. Rydyn ni'n rhannu arferion da yno. Wel, ysgol rhagnodi cymdeithasol, cysylltiadau ymchwil ac felly rydyn ni'n rhoi'r newyddion diweddaraf i bawb drwy'r amser a dw i wir yn meddwl bod cael rhywun yn ei yrru'n strategol yn cynorthwyo datblygiad rhagnodi cymdeithasol... Gwn i ni drefnu ymgyrch leol er mwyn sicrhau bod pawb oedd yn cynnig rhagnodi cymdeithasol yn cwblhau'r ymarfer mapio ar gyfer y rhan hon o'r ymchwil yn ogystal, felly gobeithio bod hyn yn amlwg. A dyna mwy na thebyg pam bod gennym lefel uchel o ragnodi cymdeithasol. Efallai, o'i gymharu ag ardaloedd eraill sydd hwyrach yn cynnig rhagnodi cymdeithasol, ond heb gwblhau'r arolwg. Ond dw i'n meddwl bod angen rhywun i'w yrru'n strategol i'w sefydlu yn agenda' (Gweithdy Ystafell 3).

Ffigur 4: Nifer y sefydliadau sydd â rhagnodwyr cymdeithasol wedi'u lleoli ymhob cyfleuster

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

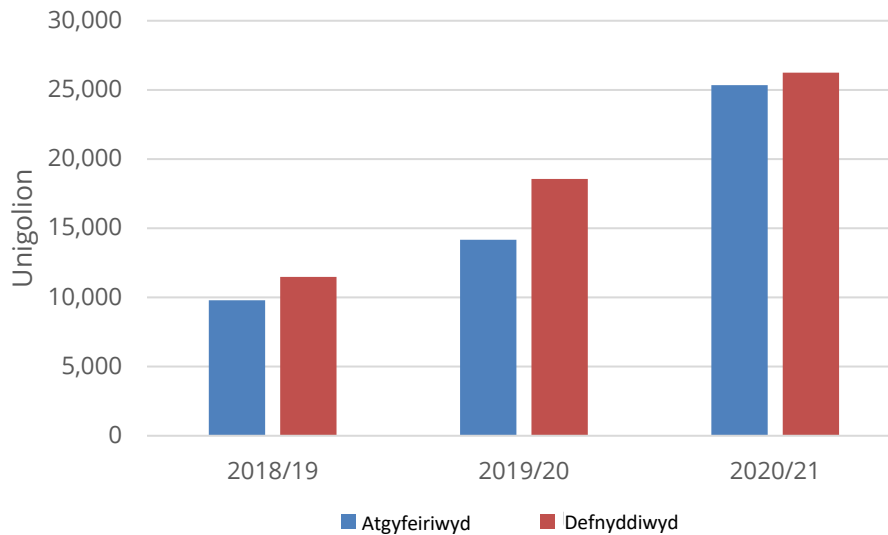
Gofynnwyd i reolwyr gynnig data ar y nifer o bobl a gafodd eu hatgyfeirio yn ystod y tair blynedd ddiwethaf a'r nifer o bobl a ddefnyddiodd eu gwasanaethau yn ystod y tair blynedd ddiwethaf. Darparwyd ymateb gan 45 o sefydliadau. Ar gyfer y tair blynedd y gofynnon ni am ddata, gallwn weld yn glir gynnydd flwyddyn ar ôl blwyddyn o ran atgyfeiriadau a'r defnydd o wasanaethau rhagnodi cymdeithasol (Ffigur 5). Hunan-atgyfeirio sy'n cyfrif bod mwy o bobl yn defnyddio gwasanaethau na'r rhai hynny a atgyfeiriwyd.

Adlewyrchwyd y gweithgaredd hwn yn nhrafodaethau'r gweithdai.

'Felly, ar y cychwyn mae'n dod o'r gwasanaethau cymdeithasol ac mae ein perthynas â

meddygfeydd Meddygon Teulu yn anghyson ac annibynadwy. Mae rhai yn ei dderbyn mwy nag eraill Ond rydyn ni'n cael nifer o atgyfeiriadau gan Feddygon Teulu bellach ond hunan-atgyfeirio ydy'r rheswm mwyaf cyffredin bod pobl yn dod aton ni a ffrindiau i ffrindiau (Is-weithdy Ystafell 2).

Ffigwr 5: Nifer o unigolion sy'n cael eu hatgyfeirio i wasanaethau rhagnodi cymdeithasol ac yn defnyddio'r gwasanaethau hynny yng Nghymru fesul blwyddyn

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

MODEL RHAGNODI CYMDEITHASOL

O ystyried gwasanaethau yng Nghymru yn gyffredinol, gwelir ymrwymiad cadarn i ddatblygu llwybrau sy'n mynd tu hwnt i'r cyfeirio, yn cynnig dull *cyfannol* o fynd ati (Kimberlee, 2015) sy'n hollol berson-ganolog ac wedi'i integreiddio â gwasanaethau cyfredol a statudol ar draws sectorau.

'Mae hyn tu hwnt i gyfeirio, wyddoch chi, y berthynas ei hunan ydy'r ymyriad neu mai hynny ydy'r ymyriad a'r peth sy'n gwneud gwahaniaeth... y math o gatalydd i wneud i bobl deimlo'n well. Ond ar ôl iddyn nhw ddatblygu'r berthynas honno gyda phwy bynnag, y gallen nhw wedyn, o fewn eu rôl efallai, eu cyfeirio at sefydliad arbennig, neu efallai mynd â nhw at grŵp neu efallai gweld angen o fewn y gymuned a sefydlu grŵp i ystyried gweithio o fewn adnoddau'r gymuned' (Grŵp Ffocws 2).

'Pan fydd rhywbeth yn berson-ganolog, yn wirioneddol berson-ganolog ac wedi'i seilio ar ased, does dim un ateb sy'n briodol i bawb gan fod pobl yn wahanol ac mae asedau yn wahanol, a bydd angen pethau ychydig yn wahanol mewn ardaloedd gwahanol yn dibynnu ar eich man cychwyn' (Grŵp Ffocws 2).

'Rydyn ni'n gweithio ar 3 lefel, a'r lefel gyntaf ydy cyfeirio. Yr ail ydy gwaith achos... Does dim cyfyngu ar yr amser a dreuliwn yn gweithio gyda phobl ac er ein bod yn ceisio osgoi'r ddibyniaeth a thrydedd lefel y datblygiad cymunedol' (Gweithdy Ystafell 2).

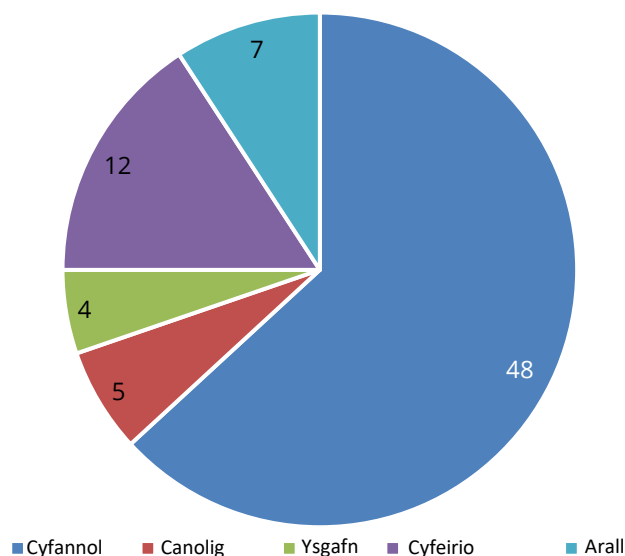
Gan ddefnyddio'r categorïau canlynol gofynnwyd i reolwyr ac ymarferwyr pa fath o brosiectau rhagnodi cymdeithasol a ddiffinnir isod, roedden nhw'n eu cynnig, (ystyrir mai prosiectau cyfannol

ydy'r mwyaf cynhwysfawr ac mai cyfeirio ydy'r lleiaf).

- **Cyfeirio:** y rhagnodwyr cymdeithasol yn cyfeirio pobl at rwydweithiau a grwpiau priodol yn unig.
- **Ysgafn:** y rhagnodydd cymdeithasol yn ymglymu ac yn cyfeirio ac yn atgyfeirio pobl at raglen benodol er mwyn mynd i'r afael ag angen penodol neu ddiwallu amcanion clir o fewn ffrâm amser penodol.
- **Canolig:** y rhagnodydd cymdeithasol yn cynnig cyfeirio a chymorth ar draws ystod o feysydd a allai gynnwys rheoli iechyd corfforol a llesiant seicolegol o fewn ffrâm amser penodol.
- **Cyfannol:** y rhagnodydd cymdeithasol yn darparu ystod eang o ymyriadau ac yn cysylltu'r unigolyn â gwasanaethau a rhwydweithiau lleol. Does dim cyfyngu ar y nifer o weithiau y caiff unigolyn ei weld; asesiad cyfannol o anghenion unigolyn sydd yn penderfynu hyn.

Mae'r canlyniadau i'w gweld yn Ffigwr 6, wedi'u hamcangyfrif o ymatebion 76 o sefydliadau. Yr ymateb mwyaf poblogaidd oedd Cyfannol, oedd yn cynrychioli 62% o'r holl ymatebion.

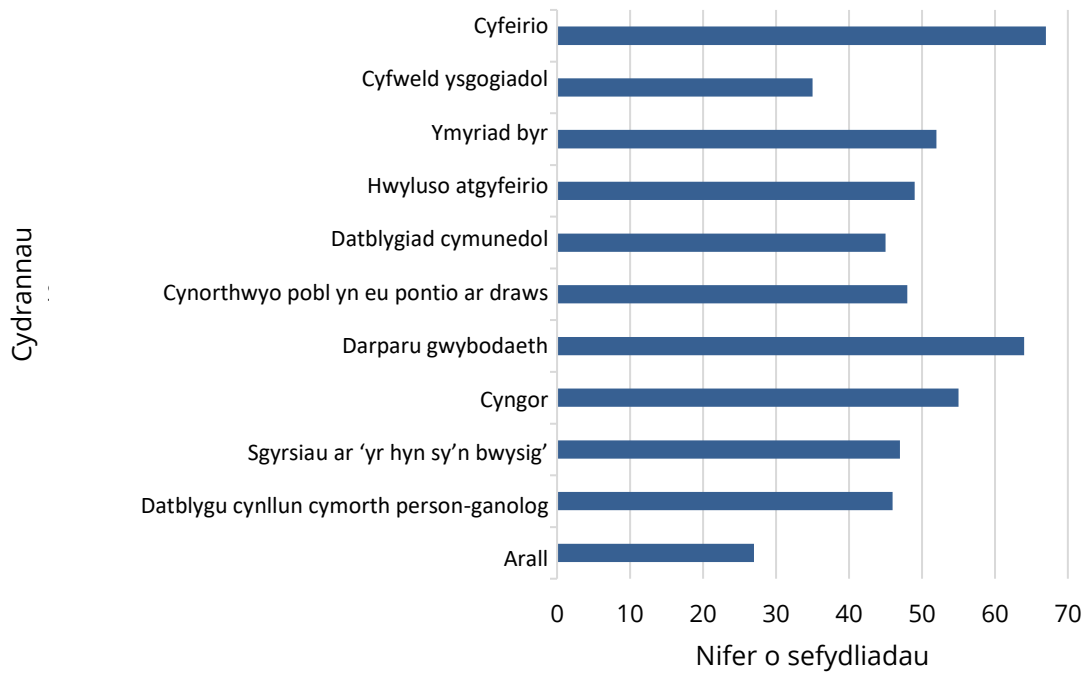
Ffigwr 6: Nifer o sefydliadau fesul math o ragnodi cymdeithasol a gynigwyd

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Dangosir y canlyniadau yn Ffigwr 6, a c fe'u hamcangyfrifwyd o 76 o ymatebion gan sefydliadau. Dangosodd y data mai cydrannau y rhagnodi cymdeithasol a ddewiswyd fynychaf oedd cyfeirio a darparu gwybodaeth gyda thros 60 o sefydliadau yn dewis bob un (Ffigwr 7). Y gydran a ddewiswyd leiaf ar wahân i 'Arall' oedd cyfweliad ysgogiadol ac roedd 35 sefydliad yn dweud eu bod yn ei gynnig. Dewisodd rhwng 45 a 55 sefydliad bob un o'r opsiynau aml-ddewis fel gwasanaeth y maen nhw'n ei gynnig.

Ffigur 7: Nifer o wasanaethau rhagnodi cymdeithasol a gynigwyd gan sefydliadau

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Roedd yr amser a dreulir gyda phobl a atgyfeiriwyd i wasanaethau rhagnodi cymdeithasol yn amrywio, yn dibynnu ar y model sefydliadol ac anghenion yr unigolyn.

'Rydyn ni'n cynnal sgwrs ar 'yr hyn sy'n bwysig' ac ar ôl i ni gael gfael ar unrhyw un, byddwn yn gweithio gyda nhw waeth faint o amser mae'n gymryd ... felly, tra bod gwasanaethau eraill yn dweud 6 wythnos neu 12 wythnos, byddwn ni'n gweithio gyda phobl am amser amhenodol (Grŵp Ffocws 6).

Derbyniodd model integredig rhagnodi cymdeithasol glod am ddod ag aml-asiantau at ei gilydd er mwyn gallu diwallu angen.

'Mae'r model yn gweithio'n wirioneddol dda i ni, mae gennym ragnodwyr cymdeithasol ar y top ymhob meddygfa ac yna o dan hynny mae gennym asiantwyr cymunedol yn gwneud y gwaith estyn allan ac o dan hynny mae gennym y gymuned, y gymuned ryfeddol gyda'r holl wirfoddolwyr felly mae popeth yn ffitio gyda'i gilydd o fewn ein model' (Grŵp Ffocws 3).

Er bod y llwybr wedi'i integreiddio gyda gwasanaethau sydd eisoes yn bodoli, mae rhai yn gweld bod y llwybr hefyd yn ddewis amgen i'r ddarpariaeth statudol. Fodd bynnag, roedd cyfranogwyr y grŵp ffocws hefyd yn sylweddoli pwysigrwydd osgoi dyblygu darpariaeth.

'Rydw i'n meddwl mai egwyddor agenda hunan ofal ymyriad/ataliad cynnar oedd y byddai'n rhyddhau'r pwysau ar wasanaethau statudol yn y pen draw ac ar fyrddau iechyd a'r syniad y byddai dull systemau cyfan o fynd ati yn golygu y byddai cyllido yn treiddio i lawr i'r gwasanaethau ymyriad cynnaroherwydd eich bod yn lliniaru'r pwysau o'r aciwt' (Grŵp Ffocws 6).

'Dros y blynyddoedd, ces bod y cysyniad ohono yn cael ei drafod... o wahanol gyfeiriadau ac yn aml iawn does dim cyswllt rhyngddyn nhw a dydy'r naill ddim yn gwybod dim am y llall... felly ar wahân ei fod yn cael ei ail-adrodd ac yn wastraff o adnoddau, does dim wir gyswllt neu na fu unrhyw gysylltiad, a dibynnu a ydych yn sefydliad statudol neu'n sefydliad y trydydd sector rydw i'n meddwl y byddech chi'n mynd ati mewn modd gwahanol hefyd' (Grŵp Ffocws 4).

Mynegwyd rhai pryderon am y capasiti o fewn llwybr rhagnodi cymdeithasol, ac am gynaliadwyedd, yn enwedig o ran argaeledd asedau cymunedol.

'Rydw i'n sylweddoli bod yna asiantwyr cymunedol ond eu bod yn eitha prin pan ystyrir nad oes ond 16 awr yr wythnos i ardaloedd cymunedol cyfan, felly ni allwn gymryd yn ganiataol bod pobl yn cael gwasanaeth da, dim ond oherwydd bod rhywun ar gael yn yr ardal, mae angen i ni ganfod ble mae'r bylchau a dw i'n meddwl mai un bwlch sylweddol iawn ydy lle nad ydy gwasanaethau cymunedol yn gweithredu yn y cymunedau hynny' (Grŵp Ffocws 3).

'I mi, un o'r problemau allweddol ydy ein bod yn sôn am ragnodi cymdeithasol ac yn siarad am weithwyr cyswllt, cysylltwyr, gweithio gyda phobl a'r hyn sy'n bwysig iddyn nhw, eu cysylltu â'r gymuned, ond yn aml, rydyn ni'n anwybyddu ochr arall y geiniog sef y gwasanaethau gweithgaredd, y grwpiau ayb., yr ydych yn atgyfeirio pobl atyn nhw, a fydd ar ryw bwynt yn orlawn' (Grŵp Ffocws 4).

Mae hyn yn gwaethygu os na cheir canllawiau clir o ran priodoldeb atgyfeiriad y rhagnodi cymdeithasol. Pan atgyfeiriwyd yn amhriodol, trafododd rhagnodwyr cymdeithasol y sialensiau o fynd i'r afael ag anghenion a phroblemau tu allan i'w cylch gorchwyl, oedd yn gofyn am wasanaethau cwnsela mwy dwys.

'Rydyn ni wedi cael achosion dros y blynyddoedd diwethaf, cyn Covid, lle wnaed atgyfeiriadau hollol amhriodol, pan atgyfeiriwyd rhywun oedd yng nghyfnod aciwt o'i salwch meddwl ac yn coleddu syniadau o ddifa'i hun ac roedd hynny yn hollol amhriodol' (Grŵp Ffocws 5).

'Y syniad oedd y byddai'r Meddyg Teulu yn atgyfeirio unigolyn at y rhagnodydd cymdeithasol a byddai'r cyfryw unigolyn yn cael slot o 45 munud i siarad gyda'r rhagnodydd cymdeithasol a dw i'n meddwl mai'r hyn a ddigwyddodd nifer o weithiau oedd bod yr unigolion yn datgelu pethau oedd wedi digwydd iddyn nhw yn y gorffennol... pethau fel trais domestig, camdriniaeth rywiol, a chofiwch mai dim ond fy marn i ydy hyn, ond dydw i ddim yn sicr bod y rhagnodwyr cymdeithasol yn ddigon cymwys i ddelio gyda rhai o'r agweddau a ddatgelwyd iddyn nhw a doedd y 45 munud ddim yn ddigon, felly roedden nhw'n trefnu gweld pobl a bod yn wasanaeth cwnsela ac nid dyna oedd diben swydd rhagnodwyr cymdeithasol' (Grŵp Ffocws 6).

RÔL Y RHAGNODYDD CYMDEITHASOL

Mae gweithlu rhagnodi cymdeithasol yn tyfu gyda chyflogai ar draws Cymru yn gwneud gwaith rhagnodi cymdeithasol naill ai fel eu prif rôl neu fel rhan o'u rôl. Mae cyflogau unigolion sy'n cynnal gweithgaredd rhagnodi cymdeithasol yn amrywio ac mae rheolwyr yn dechrau ystyried sut y dylen

nhw reoli a chynnig cymorth proffesiynol i'r hyn sydd wedi datblygu'n rôl allweddol wrth gysylltu pobl â'r gymuned, datblygu perthynas gyda phobl sydd angen rhagnodi cymdeithasol er mwyn gwella eu llesiant eu hunain.

Rhif cymedrig y cyflogau fesul sefydliad lle mai rhagnodi cymdeithasol oedd eu prif rôl oedd 5.6 (Gweler Tabl 1). Roedd nifer y cyflogai fesul sefydliad oedd yn gwneud gwaith rhagnodi cymdeithasol fel rhan o'u rôl yn debyg sef 6.5.

Tabl 1: Nifer y cyflogai fesul rôl a nodwyd gan yr holl ymatebwyr

	<i>Rhagnodi cymdeithasol ydy prif rôl y cyflogai</i>	<i>Rhagnodi cymdeithasol yn rhan o rôl y cyflogai</i>
<i>Nifer ymatebion gan y sefydliadau</i>	48	41
<i>Cyfanswm nifer y cyflogai</i>	267	265.5
<i>Cymedrig</i>	5.6	6.5

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Gofynnwn ni i reolwyr beth oedd cyflog blynyddol (y lleiafswm cyflog a gynigir a'r cyflog cyfartalog) ymarferwyr rhagnodi cymdeithasol yn eu sefydliad. Gwelir y canlyniadau yn Nhabl 2.

Amcangyfrifwyd data ar gyflog blynyddol o 27 o ymatebion gan sefydliadau. Y cyflog isaf a nodwyd oedd £16,219, a'r cyflog uchaf a nodwyd oedd £36,000. Y cyflogau cymedrig a'r canolrif yn ei tro oedd £24,584, a £23,750.

Tabl 2: Gwybodaeth am gyflog blynyddol ymarferwyr rhagnodi cymdeithasol

	Isafswm	Uchafswm	Cyfartaledd
Cymedrig	£23,321	£27,784	£24,584
Canolrif	£22,292	£25,481	£23,750

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Mae'r gweithlu 'ni ddylid ei or-symleiddio' (Gweithdy Ystafell 3) yn cynnwys 'haenau o ragnodwyr cymdeithasol' (Grŵp Ffocws 1) sydd angen cymorth proffesiynol, goruchwyllo, hyfforddiant a'u rheoli yn effeithiol oherwydd cymhlethdod o weithio ar draws sectorau.

'Ac maen nhw angen cymorth proffesiynol... fe gynigion ni hyfforddiant ac ychydig o oruchwyliaeth glinigol os oedden nhw wedi cael eu heffeithio'n wael gan rai o'r profiadau maen nhw wedi'u cael, roedden ni am gynnig hynny iddyn nhw, felly, fe gomisiynon ni hynny a

talw amdano gydag arian grant a lwyddon ni ei sicrhau' (Grŵp Ffocws 1).

'Ac mae'r rôl rheolwr mor allweddol ac ni alla i bwysleisio hynny ddigon, o ran sicrhau bod y cysylltiadau lleol hynny yn cael eu sefydlu, pobl fel chi [enw'r cyfranogwr]...byddai rhywun...[enw] wedi cysylltu... pethau fel 'na, cael yr amser i fynd i gyfarfodydd, gwneud cysylltiadau a siarad â phobl ac ymglymu â rhaglenni eraill a phrosiectau eraill fel y gallwch alinio pethau a dw i'n meddwl mai'r hyn sy'n allweddol fan hyn ydy'r rôl datblygu, fel dwedoch chi [enw'r cyfranogwr] oherwydd bod angen gweithio ar draws sectorau' (Grŵp Ffocws 5).

Gan ystyried mecanwaith rhagnodi cymdeithasol yn benodol, amlygir tair agwedd o'r rôl sef atgyfeirio neu gyfeirio (1), adeiladu perthynas sydd, yn y pen draw yn arwain at fanteisio i'r eithaf ar waith defnyddiwr y llwybr (2). Mae hynny felly, yn eu hail-gysylltu â'u cymuned eu hunain a gwella eu llesiant (3).

'Pan gyrhaeddwch chi, cewch eu bod wedi ymlâdd ar ôl eu hymweliad â'r ysbyty neu daith, a'r hyn maen nhw eisiau ydy rhywun i wrando arnyn nhw, yn syniad nad ydyn nhw ar eu pen eu hunain a does gan rai o'r bobl hyn neb, dim aelod agos o'r teulu a'r hyn sy'n hyfryd ar ôl dweud hynny ydy ein bod wedi llwyddo i ffurfio perthynas' (Grŵp Ffocws 1).

'Tu hwnt i hynny [atgyfeiriadau], mae'r dasg o sefydlu perthynas, felly mae'n fater o wneud yr hyn allwch chi yn syth... ond nid dyna ddiwedd y gân, mae wir yn ymwneud â datblygu perthynas... a dyna'r gair a'r weithred bwysicaf...y berthynas... a gweld mewn gwirionedd beth allwch chi ei wneud i gysylltu'r unigolyn â phobl eraill eu hardal leol fel y gallan nhw gychwyn datblygu rhwydwaith cystal ag y galan nhw i fod yn gymorth o'u cwmpas, ' (Grŵp Ffocws 2).

Amlygwyd droeon mor werthfawr oedd gwrando a chynnig cymorth emosiynol i'r unigolyn.

'Lawer gwaith, o wrando ar rai o'r straeon, mae'n fater o bobl yn dweud ei fod yn beth mor syml â chael rhywun i wrando arna i a rhoi hyder i mi ymuno â grŵp ac yna o'r cam cyntaf hwnnw mae pobl yn gallu cymryd y camau nesaf eu hunain ond fydden nhw byth wedi gallu mentro'r cam cyntaf heb y cymorth hwnnw' (Grŵp Ffocws 5).

'Yn aml, rydyn ni'n cychwyn gydag un peth sy'n codi yn y sgwrs am yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw, pa fath o help maen nhw ei angen neu beth mae nhw am fentro'i wneud ac mae hynny yn arwain at bethau eraill, felly rhaid meddu ar y gallu hwnnw i fod yn agored ac ymateb yn dda heb unrhyw gyfyngiadau, dwi'n meddwl bod hynny wedi gweithio'n dda iawn' (Grŵp Ffocws 4).

Hefyd, amlygodd grwpiau ffocws dull rhagnodwyr cymdeithasol o fynd ati sy'n canolbwyntio ar gryfderau ac sy'n seiliedig ar asedau er mwyn grymuso pobl i ymglymu yn eu cymunedau.

'Yn eitha aml, bydd yr unigolyn erbyn y diwedd yn gwirfoddoli, mae'n ymuno â grŵp ond fel gwirfoddolwr gweithredol, yn hytrach na rhywun sy'n derbyn y gwasanaeth ac mae hynny yn sicrhau bod pobl yn cwrdd â phobl eraill a hefyd yn codi syniad unigolion o'u hunan-werth ac mae hynny'n cael effaith enfawr ar lesiant yr unigolyn' (Grŵp Ffocws 2).

'Ein hethos ydy ein bod yn gweithio gyda chryfderau ac asedau pobl a'u galluogi i gyrchu'r gymuned, ail;-gysylltu â'u cymuned, eu hobiau, gwirfoddoli a gobeithio mewn rhai achosion, i mewn i gyflogaeth' (Grŵp Ffocws 6).

'Rydyn ni'n seiliedig yn y gymuned ...felly dydy ein gwaith ddim yn golygu eistedd mewn meddygfa, mewn swyddfa, mae'n golygu mynd i adeilad yn y gymuned, mynd i fore coffi, mynd i lyfrgell ac ymglymu â'r cymunedau ac unwaith eto siarad â gwirfoddolwyr a chadw'n ffocws yn llwyr ar y gymuned' (Grŵp Ffocws 6).

Dim ond un cyfeiriad a gafwyd at ragnodi cymdeithasol fel rhyngweithiad therapiwtig, yn un o'r grwpiau ffocws, lle soniodd un cyfranogwr yn benodol am ddefnyddio therapi i geisio newid ymddygiad (Grŵp Ffocws 3) ac un arall yn y gweithdy a drafododd yr angen am wybodaeth ac arbenigedd ar ragnodwyr cymdeithasol i allu *'cynnig help arbenigol'* ar gyfer pobl â phroblemau iechyd meddwl. Mae hyn yn awgrymu bod angen adolygu rôl y rhagnodydd cymdeithasol (a'i lwybrau atgyfeirio) er mwyn deall yr hyn a ddylid neu na ddylid ei gynnwys ynddo.

'Felly, maen nhw'n cynnig therapi siarad i gleifion er mwyn dylanwadu ar newid arferion a hefyd i hybu cleifion i fod yn annibynnol ac i ofalu'n well amdanyn nhw eu hunain o ran eu meddyginiaeth, a hefyd o ran eu pryder a holl batrymau gwahanol ffyrdd o fyw sy'n deillio o'r cymorth rydyn ni'n ei gynnig ond hefyd yn cynnig gwasanaeth cymorth a chyfeirio i wasanaethau ychwanegol ar draws y trydydd sector ac, o bosibl, yn ôl at y gwasanaethau iechyd a chymdeithasol er mwyn sicrhau bod pobl yn derbyn ymateb cyfannol i ba broblemau bynnag sydd ganddyn nhw' (Grŵp Ffocws 3).

'Rydw i'n teimlo mor gryf y dylai unrhyw fodel sydd gennym ystyried yr amser, y wybodaeth ac arbenigedd gweithwyr cyswllt a'r capasiti sydd ganddyn nhw i allu cynnig help arbenigol. Felly, ochr yn ochr â'r gweithgareddau cymunedol, gallai fod pethau fel yr angen am gwnsela, rheoli pryder, ymwybyddiaeth ofalgar, pethau fel yna' (Gweithdy Ystafell 2).

Yn y cyfamser, roedd gwaith *'cysylltu'* y rhagnodydd cymdeithasol yn cael eu gydnabod a'u ddisgrifio fel *'camau ar y ffordd'* (Grŵp Ffocws 2).

'O bosibl yn gamau ar y ffordd ac felly y gobaith ydy y bydd canlyniad pendant, sef gwella llesiant unigolyn, a dylai'r camau gysylltu â'i gilydd i wella llesiant rhywun neu'i gilydd (Grŵp Ffocws 2).

Mae'r rhagnodi cymdeithasol yn golygu mwy na chyfeirio yn unig. Mynegodd cyfranogwyr o fewn y grwpiau ffocws fesur o gritigoldeb ar ran yr ymarferydd o ran cyd-lunio datrysiad priodol ar gyfer defnyddwyr llwybr yn dilyn sgwrs ar 'yr hyn sy'n bwysig'.

'Mae'n nhw'n cynnal sgwrs ar 'yr hyn sy'n bwysig' a'r hyn sydd o bwys ydy'r 'hyn sy'n bwysig'

i'r unigolyn yn hytrach na'r 'hyn sy'n bwysig' i ni neu o ran darparu gwasanaeth (Grŵp Ffocws 2).

'Er enghraifft, rhywun sy'n mynd at y Meddyg Teulu drwy'r amser ond heb allu dweud yn union beth oedd ei angen arnyn nhw a throi allan mai unig oedd hi, wedi'i hynysu.....roedd hi'n anhapus gyda'i phwysau, wedi magu llawer o bwysau a'r cyfan roedd am ei wneud oedd mynd yn ôl i nofio, felly roedd rhaid gweithio gyda'r unigolyn i ddarganfod yn union yr hyn roedd ei angen arni hi' (Grŵp Ffocws 4).

ASESDAU CYMUNEDOL

Mae rhagnodwyr cymdeithasol yn cyfeirio at ystod o asedau cymunedol ac ystyriwyd bod eu cynnal yn fater o bwys. Trafododd y grwpiau ffocws a'r gweithdy *'broblem sylfaenol y model ariannu' (Gweithdy Ystafell 2)* a'r pryder o ran sicrhau bod y model economaidd yn gywir er mwyn sicrhau llwybr cynaliadwy.

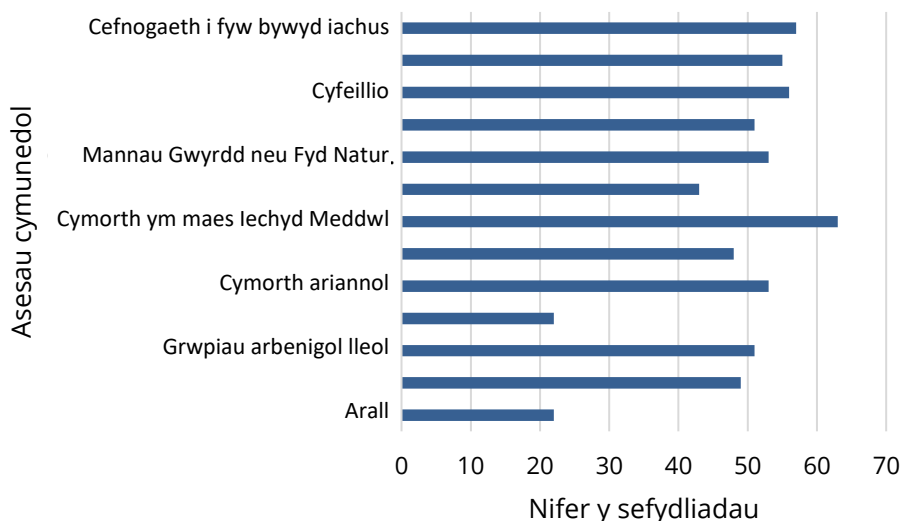
'Does dim pwynt i Feddygon Teulu atgyfeirio llwythi o bobl aton ni i'w cadw allan o feddygfeydd, allan o fwrdd iechyd prifysgol [enw], allan o wasanaethau cymdeithasol os nad oes dim iddyn nhw yn y gymuned; rhaid i'r gymuned fod yn gryf a'n bod ninnau'n defnyddio'r asedau sydd eisoes yno'. (Grŵp Ffocws 3)

'Felly, mae angen i ni sicrhau bod y trydydd sector a grwpiau cymunedol, hyd yn oed rhai bach ar lawr gwlad, yn cael eu galluogi i weithredu'n iawn fel mai rhan o'r hyn rydyn ni'n ei wneud hefyd ydy'r datblygiad cymunedol sy'n seiliedig ar asedau' (Grŵp Ffocws 4).

Efallai weithiau bod rhai'n camgymryd bod gen i staff yn y trydydd sector a dydy hynny ddim yn wir. Does dim staff craidd a llawer o'r trydydd sector. Oni bai ei fod e i mewn, ceir model cynaliadwy yna, felly, gallech gael pobl wedi cael eu hatgyfeirio gan gysylltwyr cymdeithasol yn y dyfodol ond ni fyddai dim i'w gynnig iddyn nhw achos does 'na ddim byd ar y pen hwnnw. Y pen arall sydd angen ei gyllido. Felly, heb gyllid cynaliadwy ni fydd dim yn y gymuned' (Gweithdy Ystafell 2).

Yn yr arolwg, gofynnwyd i rhagnodwyr cymdeithasol at ba asedau cymunedol y mae eu sefydliad yn atgyfeirio pobl atyn nhw. Roedd ymatebwyr (rheolwyr ac ymarferwyr o 76 sefydliad) yn rhydd i ddewis cymaint ag sy'n briodol a gallwn weld rychwant eitha gwastad o'r holl asedau ar wahân i weithgareddau manau glas (*blue space*) (Ffigur 8).

Ffigwr 8: Asedau cymunedol yr atgyfeiriwyd atyn nhw gan sefydliadau

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Ystyriwyd datblygiad asedau cymunedol yn eitha trylwyr gan y grwpiau ffocws a'r gweithdy ac mae'r data am y gwahaniaeth rhwng datblygiad asedau cymunedol a datblygiad gwasanaeth yn cael ei drafod yn sylweddol. Trafodwyd a ddylai datblygiad asedau cymunedol fod yn rôl ar wahân neu wedi'i integreiddio o fewn rôl rhagnodi cymdeithasol.

'Roeddwn i'n weithiwr datblygu cymunedol ac mae'n hollol wahanol i rôl cysylltydd a dw i'n meddwl weithiau ein bod mewn perygl o gyfuno'r ddau beth a dydw i ddim yn credu eu bod yr un fath a dw i'n meddwl bod ymarferwyr datblygiad cymunedol yn seiliedig ar asedau yn hollol hanfodol' (Grŵp Ffocws 2).

'Rydyn ni'n helpu grwpiau cymunedol oherwydd ni allwch ddisgwyl i'r gymuned dderbyn yr holl atgyfeiriadau hyn a chynorthwyo'r holl bobl hyn os nad ydyn nhw'n cael eu cynorthwyo hefyd. Felly, dw i'n meddwl dylai datblygiad cymunedol a'r rhagnodi cymdeithasol bob amser fynd law yn llaw mewn gwirionedd, y ffordd dan ni'n mynd o'i chwmpas hi, dw i'n meddwl' (Grŵp Ffocws 3).

'Dydy rhagnodwyr cymdeithasol ddim yn gwneud gwaith datblygu cymunedol, mae staff Cynghorau Gwirfoddol Sirol (CGS/CVC) yn gwneud hynny, felly mae gwahaniaeth clir rhyngddynt nhw, ond rydyn ni'n sylweddoli bod dolen gyswllt rhwng y ddwy elfen' (Grŵp Ffocws 3).

'Rydw i'n ystyried bod (cysylltwyr cymunedol) yn edrych ar anghenion cyffredinol ein poblogaeth, yr hyn sydd ei angen ar y boblogaeth ac maen nhw'n datblygu hynny ar hyd ac ar led. Targedir y gwaith rhagnodi cymdeithasol at unigolion, tra bod rôl y cysylltydd cymunedol yn fwy cyffredinol ar draws y boblogaeth' (Grŵp Ffocws 5).

'Byddwn i'n dweud bod datblygiad asedau cymunedol yn rhan allweddol o rôl rhagnodydd cymdeithasol oherwydd mae'n ei fod yn dynodi'r bylchau a gweithio gyda'r bobl sy'n cael eu hatgyfeirio o fewn y clwstwr yr ydych yn gweithio ynddo' (Gweithdy Ystafell 1).

Er gwaethaf y ddadl a'r safbwyntiau amrywiol, cytunodd cyfranogwyr bod datblygiad cymunedol a datblygu asedau yn gritigol i lwyddiant rhagnodi cymdeithasol.

'A dydw i ddim yn gwybod a ydy hyn yn dod o fewn rhagnodi cymdeithasol ymhob cyd-destun ond mae hefyd angen y cymorth hwnnw er mwyn i gymunedau a grwpiau ddod at ei gilydd... felly rhaid i hynny ddigwydd drwy'r gwasanaeth neu bod angen iddo ddigwydd ochr yn ochr ag e' (Grŵp Ffocws 5).

Mae rhai o'r cyfranogwyr wedi bod yn mapio asedau o fewn eu hardaloedd. Roedden nhw i gyd yn cytuno bod hyn yn elfen hanfodol o ragnodi cymdeithasol er mwyn sicrhau bod yr ased cymunedol ar gael i alluogi'r rhagnodi cymdeithasol.

'I mi, mae hyn ychydig yn brin o fod yn ddatblygiad cymunedol, achos, yn fy marn i... rydw i wedi gweithio fel ymarferydd ym maes datblygiad cymunedol, mae'n wahanol ac mae ei angen oherwydd bod gennych gymunedau cadarn llawn adnoddau, a does gennych chi ddim byd i gysylltu pobl iddyn nhw, felly, mae'n bwysig' (Grŵp Ffocws 2).

Ystyriwyd bod safbwynt y rhagnodydd cymdeithasol a'r tîm rhagnodi cymdeithasol yn werthfawr iawn i nodi'r bylchau sydd yn bodoli mewn asedau cymunedol a darpariaeth gwasanaeth a chysylltu pobl a dynodi pobl a allai fynd i'r afael â'r rhain. Disgrifiwyd hyn fel *'gwybodaeth fewnol /insider knowledge'* (Gweithdy Ystafell 1).

'Felly, dydyn ni byth, dydyn ni ddim yn sefydlu grŵp newydd heblaw bod 'na fwllch ac yna fe wnawn i siarad â'r gymuned honno a gweld a oes lle i ddynion hyn neu blant iau neu... fydden ni ddim yn sefydlu dim byd ein hunain, fe fydden ni [enw'r cyfranogwr], bydden ni'n mynd allan i'r gymuned a dweud 'beth sydd ar goll i chi', dod o hyd i'r unigolyn allweddol yn y gymuned, sy'n dweud bod hyn ar goll ac yna ceisio llenwi'r bwllch. Fe wnawn ni eu cynorthwyo, fe wnawn ni'n gorau i wneud popeth am ddim' (Grŵp Ffocws 3).

'O ran datblygu gwasanaethau yn y cymunedau, rydyn ni mewn sefyllfa o fewn y trydydd sector i gynnig ein gwasanaeth cysylltwyr cymunedol a heb gymorth ein cydweithwyr, ein cydweithwyr fel swyddogion datblygu, gynnig cefnogaeth drwy ganfod yr angen o fewn ein rhwydweithiau lleol. Weithiau mae'n wirioneddol anodd i gynorthwyo'r cymunedau hynny i ddatblygu a dyna lle rydyn ni'n dibynnu ar ein tîm datblygu i'n cynorthwyo ni a gweithredu fel cysylltwyr cymunedol (Grŵp Ffocws 4).

Ar ben hynny, roedd hi'n gritigol bod y bobl hyn yn cydweithio i greu system rhagnodi cymdeithasol fwy cydlynol.

'A dw i'n credu bod y sgysiaua yr ydych wedi bod yn eu cael wedi dangos pa mor anodd ydy hi i un rôl gwmpasu popeth ac... yn ddelfrydol, byddai'n ddelfrydol i ni gael system sy'n cynnwys y cydrannau hyn ynddi ond eu bod wedi'u cysylltu â'i gilydd ac yn gweithio gyda'i gilydd' (Grŵp Ffocws 5).

Yn ystod y grwpiau ffocws, daeth yn amlwg bod rhai o sefydliadau mwyaf y trydydd sector yn wynebu sialensiau wrth geisio ymgysylltu â rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru. Dydyn nhw ddim bob amser yn gwybod sut i ymgysylltu â'r llwybr er bod rhai ardaloedd yn sôn am *'ddigwyddiadau rhwydweithio cyflym'*.

'o fewn y sector nam ar y golwg, mae nifer o wasanaethau ... a allai wella canlyniad ar gyfer rhywun, gwneud bywyd yn haws a gwell, gobeithio, a'i ystyried yn gam ymlaen, boed at swyddog adsefydlu, at y Gymdeithas Facwlaidd, neu at swyddog cyswllt clinig llygaid, y gobaith ydy y byddai un yn arwain at y llall, ond dydy hynny ddim yn gweithio bob amser, felly y man cyswllt cyntaf sy'n arwain at fannau cyswllt eraill i sicrhau gwell canlyniad i unigolyn' (Grŵp Ffocws 2).

'Mae arweinydd ein tîm o gysylltwyr yn cynnal digwyddiadau rhwydweithio cyflym yn eitha rheolaidd. Dydw i ddim yn gwybod a ydy [enw] wedi bod i unrhyw un o'r rhain ond mae hi'n cynnal digwyddiadau rhwydweithio cyflym ac mae pobl yn eu mynychu fel mae [cyfranogwr] wedi disgrifio ac yn diweddarau pawb am yr hyn sy'n mynd ymlaen (Grŵp Ffocws 2).

Y DEFNYDD O DECHNOLEG MEWN RHAGNODI CYMDEITHASOL YNG NGHYMRU

Roedd yn fwriad gan yr arolwg a'r grwpiau ffocws ddod i ddeall y defnydd o gasglu data a llwyfannau digidol. Y nod oedd deall yn well a oes unffurfiaeth o ran y math a ddata a gesglir a'r systemau digidol a ddefnyddir mewn rhagnodi cymdeithasol ar draws Cymru.

Mae mwyafrif (41/48) y sefydliadau a ymatebodd i'r cwestiwn yn yr arolwg yn casglu data am eu gwasanaethau at ddibenion monitro a gwerthuso.

Roedd y rhai a ddefnyddiodd lwyfan digidol yn defnyddio naill ai llwyfan TG masnachol neu lwyfan TG mewanol/ neu a ddatblygwyd yn lleol. Fodd bynnag, honnodd 63% o sefydliadau nad oedd eu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol wedi symud i lwyfan digidol tra bod 25% o sefydliadau wedi symud eu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol i lwyfan digidol. O'r 25% hynny, roedd arwydd bod sefydliadau wedi gweld cynnydd yn y cyfranogiad ers symud i lwyfan digidol.

Pan ofynnwyd i gyfranogwyr a oedden nhw'n defnyddio datrysiadau rheoli atgyfeirio/achos digidol, dywedodd 48% eu bod yn gwneud hynny a 42% yn dweud nad oedden nhw'n gwneud hynny. Y mwyaf poblogaidd oedd WCCIS (System Wybodaeth Gofal Cymunedol Cymru) (a restrir chwe gwaith) a systemau mewanol (a restrir pum gwaith).

Pan ofynnwyd yn yr arolwg am rwystrau neu broblemau posibl wrth fabwysiadu systemau rheoli atgyfeirio /achos digidol, enwyd y themâu canlynol :

- GDPR (Y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data) a hygyrchedd

- Cost/adnoddau
- Isadeiledd – rheoli aml-lwyfannau ymhlith gwahanol wasanaethau

Trafodwyd effeithiolrwydd cymharol y basau data a systemau meddalwedd ar gyfer rhagnodi cymdeithasol ymhob grŵp ffocws. Ni chafodd basau data cenedlaethol megis DEWIS eu derbyn yn gyffredinol er bod rhai cyfranogwyr yn cael rhai agweddau o'r basau data hyn yn ddefnyddiol. Nododd cyfranogwyr nad oedd gweithwyr proffesiynol eraill megis Meddygon Teulu hefyd yn *'hoffi DEWIS'* (Grŵp Ffocws 6). Y rheswm dros hyn ydy oherwydd ystyriwyd nad oedd y wybodaeth am asedau yn y basau data yn gyffredol, eu bod yn dyblygu gwybodaeth, yn heriol i'w cwblhau neu ddim yn adlewyrchu argaeledd asedau lleol.

'O ran DEWIS, mae'n anodd iawn, iawn, i ddal yr holl ffeithiau pan fo gennych aml gynigion, er enghraifft petai rhaid i ni roi ein cynnig o gymorth ar DEWIS, byddai rhaid i ni fynd i nifer o leoedd gwahanol ar DEWIS er mwyn rhoi'r cynnig sengl yna' (Grŵp Ffocws 1).

'Felly, dylai fod ganddyn nhw fas data da iawn o gyfleoedd, a dw i'n meddwl ein bod i gyd yn cytuno nad ydy DEWIS yn sicr yn un o'r rhain, mae gennym fas data sydd, mwy na thebyg, bedair gwaith yn fwy na DEWIS, does dim budd i ni yn hyn o beth, rydyn ni'n atgyfeirio'r claf i'r lle gorau posibl iddyn nhw' (Grŵp Ffocws 3).

'Gofynnwyd i ni gan weithwyr proffesiynol eraill yn lleol am gyfeiriaduron a rhestrau ers i ni gychwyn ein swydd ac ni allwn ddarparu hyn oherwydd gallai'r hyn sy'n digwydd yn lleol newid o un wythnos i'r llall, felly, gallai'r unigolyn sy'n rhedeg cynllun car cymunedol fod yn unigolyn gwahanol yr wythnos ganlynol. Gallai'r bore coffi a gynhelir yn y llyfrgell leol fod yn 'wahanol yr wythnos ganlynol, felly, mae'n amhosibl i ni wneud hynny, byddai'n swydd llawn amser i gadw'r rhestr yn gyffredol'. (Grŵp Ffocws 4).

Yn ogystal, trafodwyd y risg o hysbysebu asedau yn genedlaethol gan arwain at or-danysgrifio.

'Yn llythrennol, dw i wedi cael sefydliadau mawr yn dweud nad ydyn nhw am hysbysebu am eu bod yn eitha 'clicaidd' a dydyn nhw ddim am ganiatáu i bobl eraill ymuno â nhw, yn cynnwys pethau fel grwpiau cerdded sydd wedi bod yn wych, chi'n gwybod, yn dod i'r fei a hyd yn oed yn datblygu yn ystod cyfnod Covid ond ar y llaw arall, dw i wedi cael grwpiau cerdded a fu ar DEWIS sydd wedi ymddiheuro bod ganddyn nhw ormod o bobl; dydyn ni ddim am i ragor o bobl ddod, sy'n swnio'n rhyfedd oherwydd mae'n amlwg dydy e ddim yn costio dim byd ac mae fel cylch dieflig weithiau'. (Grŵp Ffocws 4).

Mynegwyd pryder na fyddai bas data cenedlaethol mwy yn gallu cynnwys digon o wybodaeth drylwyr a delio'n gynhwysfawr ag ardaloedd llai a dal y gweithgareddau llai, anffurfiol a'r asedau llai oedd ar gael.

'Mae i gyfeiriadur ei le, rydyn ni wedi ei ddefnyddio yn y gorffennol weithiau ond pan fydd pobl yn nodi eu bod angen cysylltiadau gwell yn lleol, yna byddai cyfeiriadur sy'n delio â'r ardal leol gyfan yn ddefnyddiol ar gyfer llawer o'r bobl hynny'. Grŵp Ffocws 4).

Er gwaethaf hyn, cafwyd peth cefnogaeth i'r syniad o adnodd sengl; a chanolfan gyswllt os gellir

lliniaru'r problemau hyn. Mae defnyddioldeb y bas data hefyd yn allweddol ac mae anawsterau yn y maes hwn yn arwain at ymddieithrio cyflym ac, yn hytrach, yn creu cyfeiriaduron o asedau lleol yn eu lle.

'Roedd cyfeiriadur ar wahân ar gael, cyfeiriadur a sefydlwyd yn ystod cyfnod Covid, ond wyddoch chi, rydyn ni'n ceisio, cyhyd ag y bo'n bosibl, atal pobl rhag sefydlu nifer o wahanol gyfeiriaduron a cheisio annog pobl i ddefnyddio Info-Engine a DEWIS' (Grŵp Ffocws 2).

'Bydden ni'n edrych ar InfoEngine neu DEWIS Cymru oherwydd bod DEWIS yn defnyddio deunydd InfoEngine beth, bynnag, felly bydden ni'n defnyddio hynny fel ein man cychwyn ac os ydych chi ar hwnnw, yna byddai'ch grŵp ymuno, bydden ni'n chwilio am ardal [enw'r awdurdod lleol] a gweithio gydag unrhyw gynnydd arall ddaw i'r golwg, dybiwn i' (Grŵp Ffocws 2).

'Rydw i'n credu y dylen ni hyrwyddo a chefnogi un peth yn unig a dwi'n meddwl bod yr holl wybodaeth erbyn hyn wedi'i rhannu rhwng Info-engine a DEWIS beth bynnag, does dim ots pa un mae pobl yn ei ddewis i roi'r wybodaeth arno, cyhyd ag y gallan nhw gael y wybodaeth sydd ei hangen arnyn nhw, pan fo'i angen, dyna'r peth pwysig' (Grŵp Ffocws 4).

Hefyd, trafodwyd datrysiadau meddalwedd a luniwyd yn benodol ar gyfer rhagnodi cymdeithasol yn y grwpiau ffocws ac roedd rhai darparwyr rhagnodi cymdeithasol wedi prynu gwasanaethau oedd eisoes yn bodoli neu'n datblygu datrysiadau lleol.

'Mae hynny o fewn ein cyrraedd, mae gen i gydweithwyr sy'n rhyfeddol....cewch weld hyn ar ein gwefan yn nes ymlaen, os yw'n ffurflen ar-lein y mae pawb yn ei llenwi yn yr un modd, nid cwestiynau [#####] am sothach diangen, mae'n gofyn y cwestiynau perthnasol i sicrhau cymorth i'r rhai rydych yn eu hatgyfeirio, bod eich cais am gymorth yn mynd i'r lle priodol cyn gynted â phosibl ac er mwyn ennyn yr ymateb yr ydych yn ei ddymuno ac weithiau mae'n fater o argyfwng oherwydd does dim bwyd gennych yn y tŷ nac yn y siop, neu bod rhywbeth mawr yn eich poeni a'ch bod yn teimlo y gallech niweidio'ch hun. Mae'r holl bethau hynny ar y dudalen un-stop fel e-ffurflen ac ar un rhif penodedig.' (Grŵp Ffocws 1).

Ystyriwyd bod mynediad i'r llwyfannau hyn yn fuddiol, ar gyfer yr holl asiantwyr yn ymwneud â'r llwybr rhagnodi cymdeithasol, yn cynnwys Meddygon Teulu a chomisiynwyr, yn enwedig ar gyfer darparu rhagor o ddata tu hwnt i'r elfen rhagnodi cymdeithasol.

'Siaradon ni am gael llwyfan hygyrch yn broffesiynol y gallai Meddygon Teulu ei ddefnyddio. Gallen nhw ystyried ymatebwyr holl weithgareddau rhagnodwyr cymdeithasol a dewis un ohonyn nhw i'w dargyfeirio o'r ymateb meddygol i ymateb cymunedol per se. Ond dydyn ni ddim yno eto ond fy nghwestiwn i fyddai, pam bod rhaid iddo fod dan arweiniad iechyd, pam na all gael ei arwain gan 'Rywun Arall' (Grŵp Ffocws 1)

'Mae Elemental yn mynd i fod yn un o'r adnoddau, gobeithio, fydd yn integreiddio oherwydd bod angen iddo gyflawni mwy na dim ond yr elfen rhagnodi cymdeithasol' (Grŵp Ffocws 3).

'Mae'n ymwneud â seilio comisiynu ar y wybodaeth sydd gan ragnodwyr cymdeithasol eu hunain. Felly, er enghraifft, pan nodir bylchau a phobl yn dod i gael sgwrs ar yr hyn sy'n

bwysig, neu bod bylchau yn y gwasanaethau neu asedau i'w hatgyfeirio atyn nhw. Dylai hyn gael ei gasglu mewn modd trefnus ac yna ei ddychwelyd fel gwybodaeth ar gyfer comisiynu. Dyna beth fyddai fy newis i. Mater arall ydy sut ydych chi'n gwneud hynny. Mae potensial yma ar gyfer meddalwedd ac i wneud hynny, dw i'n credu mai Elemental allai wneud hynny i ni ond dw i'n meddwl bod rhaid iddo ddeillio o boblogaeth sydd ag anghenion, dull yn seiliedig ar anghenion o fynd ati.' (Gweithdy Ystafell 1).

CYLLIDO A CHONTRACTIO ***

Er mwyn dod i ddeall yn well y sefyllfa ariannu a chontractio yng Nghymru, fe wnaethon ni ofyn nifer o gwestiynau am gomisiynu, y gweithlu, a'r dirwedd cyflogaeth ym maes rhagnodi cymdeithasol yng Nghymru.

Dywedodd comisiynwyr o 19 sefydliad wrthym eu bod yn defnyddio amryw lwybrau i gomisiynu prosiectau newydd, ond roedd y rhain yn ymwneud yn bennaf â thendro a rhwydweithiau proffesiynol.

Adroddodd rheolwyr a chomisiynwyr eu bod yn defnyddio'r gronfa gofal integredig, cyllid clwstwr meddygon teulu, cyllid y byrddau iechyd neu gyllid awdurdodau lleol ar gyfer eu prosiectau rhagnodi cymdeithasol.

Gofynnwyd i reolwyr ddarparu rhai manylion ynghylch y math o gontractau y mae eu staff rhagnodi cymdeithasol arny'n nhw. Yn seiliedig ar 39 o ymatebion sefydliadol, mae Tabl 3 yn dangos bod mwyafrif y contractau yn rhai dros dymor penodol. Dylai darllenwyr fod yn ymwybodol nad oedd nifer y contractau a nodwyd yn y cwestiwn hwn yn cyfateb i nifer y gweithwyr y nodwyd eu bod yn darparu rhagnodi cymdeithasol fel eu prif rôl ac felly dylid bod yn ofalus ynghylch defnyddio'r rhifau hyn fel ffaith ond yn hytrach eu trin fel amcangyfrifon.

Tabl 3: Mathau o gontractau ar gyfer staff rhagnodi cymdeithasol

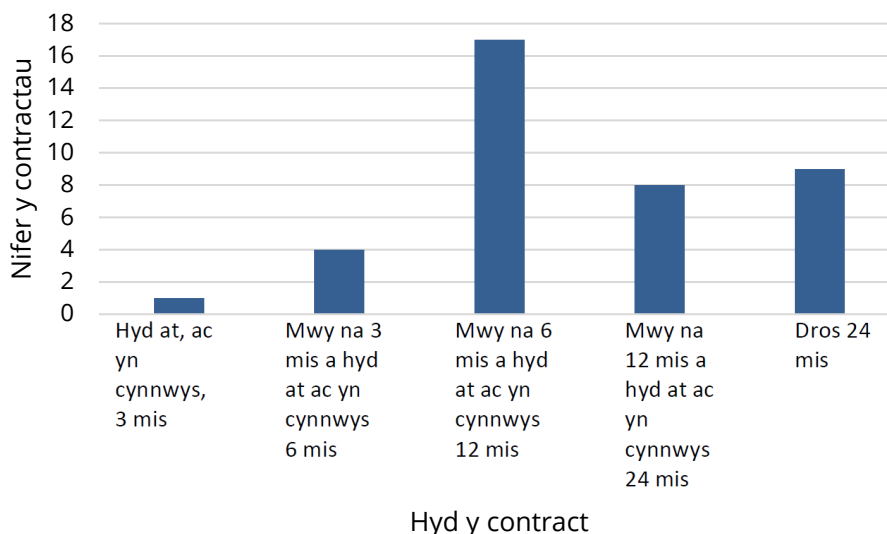
Nifer y sefydliadau	Nifero rolau ar gontractau tymor penodol	Nifero rolau ar gontractau parhaol	Nifero rolau ar fathau eraill o gontractau
39	195	71.5	7

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Gofynnwyd i reolwyr a nododd eu bod yn dyfarnu contractau tymor penodol am hyd y contract y maen nhw'n ei gynnig (Gweler Ffigwr 9). Ymatebodd 34 o sefydliadau i'r cwestiwn amlddewis hwn, gan ateb bod rhai mwy na chwe mis, a hyd at a chan gynnwys contractau 12 mis yn gontractau

oedden nhw'n eu gynnig gan amlaf. Gallwn weld bod contractau sydd yn hwy na hynny yn fwy cyffredin na chontractau o lai na 6 mis.

Ffigwr 9: Nifer o gontractau tymor penodol yn ôl hyd y contract

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Roeddem hefyd am ddeall a oedd y mathau gwahanol o gontract yn dibynnu ar y math o sefydliad. Mae Tabl 4 yn dangos nifer y rolau yn ôl math o gontract a math o sefydliad. Mae'n bwysig ystyried nifer yr ymatebion wrth gymharu data ar draws y mathau o sefydliadau (e.e., awdurdod lleol, bwrdd iechyd ac ati). Yn y senario hon, mae'r tueddiadau yn rhoi mwy o wybodaeth na'r niferoedd absoliwt. Y duedd gyffredinol ydy bod nifer y contractau sefydlog ym mhob math o sefydliad yn gyson yn uwch na neu'n hafal i nifer y contractau parhaol.

Tabl 4: Mathau o gontract yn ôl y mathau o sefydliadau

Math o sefydliad	Nifer o sefydliadau wnaeth ymateb	Nifer o rolau ar gytundeb penodol	Nifer o rolau ar gytundeb parhaol	Nifer o rolau ar gytundeb o fath arall
Awdurdod Lleol	9	43	32.5	0
Bwrdd Iechyd	4	18	1	1
Clwstwr gofal sylfaenol	1	6	0	0
Trydydd sector/ sector gwirfoddol	20	114	33	5
Tai	1	2	2	0
Prifysgol	2	3	3	0
Arall	2	9	0	1

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Roedd hwn yn bwnc a drafodwyd yn helaeth o fewn y grwpiau ffocws. Er bod eithriadau nodedig,

diffinnir gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol gan fecanweithiau cyllido ansicr dros dymor byr, ac mae hyn yn cael effaith ar draws amrediad llawn o'r ddarpariaeth.

'Byddwn i'n dweud bod hynny'n wir amdanon ni hefyd, mae pawb eisiau gwneud gwaith rhagorol a darparu gwasanaeth rhagorol ac mae'r contractau mor dynn dydy hynny ddim yn bosibl, felly rydych chi'n cael fersiwn wannach o'r hyn rydych chi'n ei gyflawni' (Grŵp Ffocws 3).

'Rydym yn cael ein hariannu gan y bwrdd iechyd ac er ein bod wedi bod yn gweithredu'r model hwn ers 2016 mae'n gontract cyllido blwyddyn i flwyddyn, felly yn llythrennol rydych yn gwybod o 12 mis i 12 mis fel arfer y flwyddyn ariannol' (Grŵp Ffocws 3).

'Mae wedi bod yn anodd iawn arnyn nhw [rhagnodwyr cymdeithasol], mae'r cyllid hwn wedi cymryd cryn dipyn o amser i'w gaffael, ac fel gwyddoch, roedd hi fel yr addawyd i chi, bydd yn cael ei ddatrys erbyn rhyw ddyddiad arbennig, ac yna mae'n rhaid i chi roi math arall o gontract dros dro iddyn nhw ac mae'r cyfan wedi bod yn mynd ymlaen fel yna.' (Grŵp Ffocws 5).

Mae yna bwysau ar y gwasanaethau i ganfod a sicrhau cyllid, sy'n symud y ffocws oddi wrth y gwaith o ddarparu'r gwasanaethau.

Gallai olygu'r gwahaniaeth rhwng cwpl o gleientiaid ychwanegol yn yr amser a ganfyddir i ddod o hyd i'r cyllid hwnnw, sydd ddim yn gwneud llawer o synnwyr pan feddylwch chi mor gyfyngedig ydy'r adnoddau ar gyfer ein poblogaethau yn y lle cyntaf' (Grŵp Ffocws 5).

'Dydych chi ddim am iddyn nhw dreulio llawer o'u hamser ar weinyddiaeth neu beth bynnag ac mae diffyg cyllid rheolwr gwasanaeth rhagnodi cymdeithasol yn cael yr un math o effaith, maen nhw i gyd yn gorfod gwneud eu gwaith casglu data eu hunain, eu gweinyddiaeth u hunain ac mae'n cymryd i ffwrdd o'r hyn y gallan nhw ei gyflawni mewn gwirionedd, yn fy marn i.' (Grŵp Ffocws 5).

Mae rhagnodwyr cymdeithasol a darparwyr gwasanaeth hefyd yn adrodd am heriau wrth gyrchu data ac adborth i ddarparu tystiolaeth ar gyfer eu gwasanaeth i gomisiynwyr a darpar gyllidwyr.

'Pan awn ni at sefydliadau arbennig o fach ac i'r sector gwirfoddol, nid y trydydd sector gan ein bod wedi cael ymateb llawer gwell ganddyn nhw, ond mae'n ymddangos eu bod nhw'n wedi eu cythruddo gan ein cais am adborth, mae'n ymddangos ein bod ni'n gofyn gormod oherwydd ni ddylai awdurdodau lleol ofyn hynny gan y sector gwirfoddol ond o ystyried mai ni oedd yr asiant atgyfeirio, fy marn i ydy bod gennym bob hawl i wneud hynny ac mae'n helpu i amddiffyn preswylwyr.

Mae gennym gyfrifoldeb llwyr i amddiffyn ein cyhoedd, dyna beth ydym ni. Felly, dyna'r broblem i mi, a dwi'n pendroni, gan nad oes yna hirhoedledd i'r trefniadau, mae ganddon ni [enw'r ymchwilydd], mae ein cyllid yn un tymor byr trwy ICF, does dim ymrwymiad gan Lywodraeth Cymru i ni barhau y gwaith hwn fel cynllun 5 mlynedd.' (Grŵp Ffocws 1).

Mae angen arbenigedd penodol yn y tîm i fod yn llwyddiannus wrth sicrhau cyllid er enghraifft ymarferwyr gwerth cymdeithasol (Grŵp Ffocws 3).

'Mae'n waith enfawr yn amlwg i amgylchu'r model budd cymdeithasol o gwmpas y gwasanaeth ond dyna'r hyn rydyn ni wedi'i wneud er mwyn hwyluso'r cais am arian flwyddyn ar ôl blwyddyn.' (Grŵp Ffocws 3).

Mae risg bosibl hefyd y gall gwasanaeth esblygu yn unol ag agenda benodol y cyllidwyr yn hytrach na chael ei siapio gan yr anghenion lleol.

'Mae pawb yn awyddus i wella eu darpariaeth o wasanaeth ond weithiau mae angen plygu'r gwasanaeth hwnnw ychydig, dweder i fodloni gofyniad cyllido penodol a chredaf fod gwir berygl i hynny ddigwydd yn eithaf aml.' (Grŵp Ffocws 3).

'Mae dros dymor mor fyr ac weithiau mae'r blaenoriaethau'n newid, felly ambell dro byddan nhw'n dweud wrthyn ni 'wel dydyn ni ddim eisiau ichi ei roi am hynny nawr, rydyn ni am i chi ei roi am hwnna' wyddoch chi, a ninnau'n meddwl fod gennych chi ... felly dydy'r strategaeth y tu ôl iddo ddim yno, mae'n un tymor byr ac mae'r cyllid sy'n dilyn hynny yn mynd i atgyfnerthu hynny mewn gwirionedd, yn ystyriaeth byr-dymor a hyd nes i ni gyrraedd y system sy'n dymor hwy i bawb, rydyn ni gyd yn gaeth yn y cylch hwn, wyddoch chi.' (Grŵp Ffocws 4).

'Felly rydych chi'n gwybod pan fydd cyllid o bosib ar gael, yna fe wyddoch am awgrymiadau fel 'gadewch i ni gael rôl rhagnodydd cymdeithasol', fel y dywedodd [enw] 'hyd yn oed os ei angen ai peidio neu os mai dyna'r disgrifiad o'r rôl sydd ei hangen, mae'n tueddu i gael ei roi fel teitl ar y swydd, wyddoch chi, y rôl honno ... oherwydd mae'n ymwneud â lle maen nhw'n ei gosod ar y graddfeydd cyflog.' (Grŵp Ffocws 6).

Mae natur tymor byr y ddarpariaeth yn effeithio ar y rhanddeiliaid (nad ydyn nhw efallai am ymgysylltu â gwasanaeth sy'n ymddangos na fydd yn para'n hir), ac ar hyfforddi a recriwtio staff (a allai fod yn chwilio am swyddi mwy diogel yn rhywle arall).

'Felly'r gwasanaeth... mae ei angen a chaiff lawer o ddefnydd ac mae 4 o'n cysylltwyr yn cael eu hariannu gan [enw bwrdd iechyd] ac mae 5 yn cael eu hariannu gan y drefn Hwyluso Cwynion Annibynnol (ICF) a fy mhryder mwyaf ydy'r cyllido, rydych chi'n gwybod bod cyllid yn dod i ac yn dod i ben fis Mawrth nesaf. ac mae gen i 9 aelod o staff cymwys iawn, ac os nad yw'r cyllid hwnnw'n dod o rywle, rydyn ni'n mynd i gollu staff medrus gwybodus da iawn, dyna fy mhryder mwyaf ar hyn o bryd.' (Grŵp Ffocws 6).

EFFEITHIAU COVID-19

Effeithiodd y pandemig (y nodwyd ei fod wedi cychwyn ym mis Mawrth 2020) yn gadarnhaol ac yn negyddol ar wasanaethau rhagnodi cymdeithasol.

Yn yr arolwg, roedd y cwestiynau a ofynnwyd yn canolbwyntio'n bennaf ar effaith COVID-19 ar y math o wasanaeth rhagnodi cymdeithasol a'r lefel a gynigwyd. Rydyn ni'n deall gan 68% o'r sefydliadau a ymatebodd fod y pandemig wedi cael effaith fawr neu fawr iawn ar eu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol, gyda'r math o atgyfeiriadau'n newid.

Nododd mwyafrif y sefydliadau yn yr arolwg (81%) bod y gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol a gynigwyd wedi newid ers dechrau'r pandemig. Y newid mawr yn y ddarpariaeth gwasanaeth oedd disodli apwyntiadau wyneb yn wyneb gydag apwyntiadau ffôn ac ar-lein. Nododd ymatebwyr, yn ogystal â bod y cyfyngiadau clo wedi cael effaith ar y math o wasanaeth yr oedden nhw'n gallu ei gynnig, newidiodd yr anghenion hefyd yn yr ystyr bod mwy o geisiadau am gymorth ymarferol, megis siopa, cyfeillio a mynediad digidol. Roedd angen i'r gefnogaeth fod yn bwrpasol ac yn hyblyg.

Gofynnwyd i reolwyr a chomisiynwyr am y gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ddaeth i ben o ganlyniad i'r pandemig. Nifer y sefydliadau a oedd naill ai wedi ymateb drwy reolwr neu gomisiynydd oedd 62. O'r sefydliadau hyn, nododd 34 nad oedd unrhyw wasanaethau wedi'u dirwyn i ben. Roedd hyn oddeutu 55% o'r sefydliadau hynny a ymatebodd, tram ai dim ond tua 23% a nododd fod gwasanaethau wedi'u dirwyn i ben. Yna gofynnwyd i'r ymatebwyr a nododd fod gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol wedi'u dirwyn i ben nodi rhai o'r rhesymau pam fod y gwasanaethau wedi'u dirwyn i ben. Ymhlith y rhesymau roedd:

- Cyfyngiadau'r clo wedi cael effaith ar weithredu ac ar weithgareddau
- Gostyngiad yn niferoedd y rhai oedd yn defnyddio'r gwasanaeth
- Gofynion gweithio / ffocws y gwaith wedi newid oherwydd y pandemig, gan gynnwys ail-strwythuro'r gweithlu

Roedd diffyg eglurder ynghylch a oedd asedau cymunedol y cyfeiriodd sefydliadau at bobl atyn nhw wedi dod i ben oherwydd y pandemig, gyda 21 sefydliad (44%) yn ansicr a oedd unrhyw asedau y mae eu sefydliad yn cyfeirio atyn nhw wedi'u dirwyn i ben. Yna gofynnwyd i'r rhai a nododd bod asedau cymunedol wedi dirwyn i ben i nodi rhai o'r rhesymau pam roedden nhw'n credu fod hyn wedi digwydd. Dyma rai o themâu'r ymatebion:

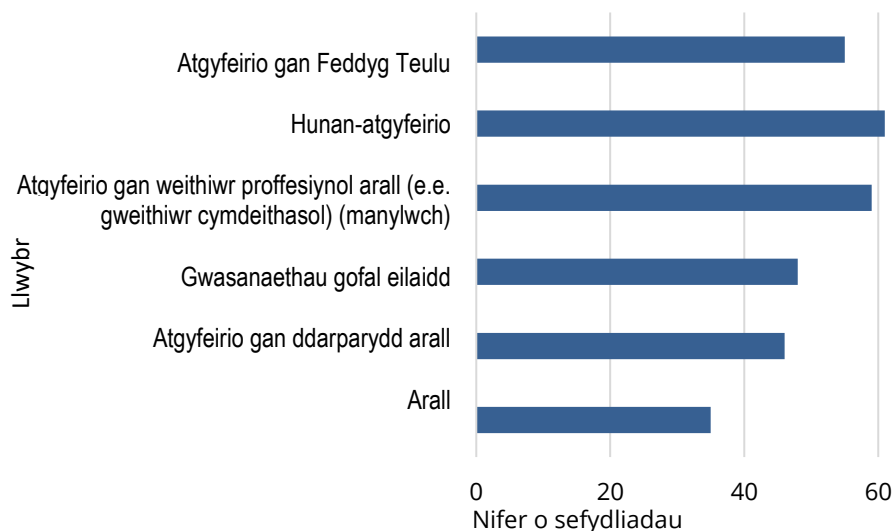
- Cymorth wyneb yn wyneb a gweithdai wedi do di ben
- Mae rhai sefydliadau wedi cael trafferth i newid i weithio'n rhithiol
- Y cyllid wedi doddi i ben

Gofynnwyd i reolwyr ac ymarferwyr hefyd a oedd gan eu sefydliad fesurau ar waith i helpu eu prosiectau rhagnodi cymdeithasol i oresgyn heriau sy'n gysylltiedig â'r pandemig. Roedd gan fwyafrif helaeth o'r sefydliadau (82%) fesurau ar waith, a oedd yn cynnwys:

- Darpariaeth ddigidol a ffôn
- Hyfforddiant perthnasol i weithio o hirbell
- Mesurau llesiant y staff, megis galwadau gwirio
- Cyfeirlyfrau Newydd i hysbysebu cymorth lleol a newydd
- Cyllid a darparu mesurau diogelu – hylif diheintio, offer PPE, asesiadau risg
- Cefnogaeth ar gyfer y sector gwirfoddol (cyllid ac ymarferol) i ddarparu cymorth perthnasol, yn cynnwys:
 - Gwybodaeth
 - Cludiant
 - Bwyd
 - Grwpiau ymateb COVID-19
- Cymorth ym maes iechyd meddwl, yn cynnwys:
 - Cyfeillio
 - Cwnsela
 - Cyrsiau llesiant ar-lein

Gofynnwyd i reolwyr ac ymarferwyr restru'r llwybrau y gallai unigolion eu dewis i gael mynediad i'w gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol (Gweler Ffigwr 10). Nifer y sefydliadau a roddodd ymateb i'r cwestiwn hwn oedd 74. Cafwyd ymateb amrywiol i'r llwybrau y mae pobl wedi gallu eu defnyddio i gyrchu eu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol, er mai pwynt o ddiddordeb yw mai hunan-atgyfeirio oedd yr ateb mwyaf cyffredin, lle roedd 61 o sefydliadau wedi ateb bod hwn yn llwybr yr oedd pobl yn gallu ei ddefnyddio.

Ffigwr 10: Llwybrau mynediad ar gyfer gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ers y pandemig

Ffynhonnell: Gweithgaredd Rhagnodi Cymdeithasol yng Nghymru, gan Data Cymru

Fel y gellid disgwyl, mae'r data'n adlewyrchu'r ffordd yr oedd Covid-19 yn cyfyngu ar y gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol oedd yn cychwyn - yn aml doedd y rhain ond Newydd gael eu sefydlu.

'Fe wnaeth y mathau hynny o grwpiau llai o bobl ac ychydig yn ymgynnull yn fwy anffurfiol, ddod i stop ... tra roedd yr hyn yr oedd rhai o'r sefydliadau mwy yn ei gyflawni yn digwydd mewn ffordd ychydig yn wahanol, felly roedd gwahanol lefelau a gwahanol fathau o wasanaethau ar gael yn hytrach na'r math eang y byddem fwy na thebyg wedi cysylltu â nhw.' (Grŵp Ffocws 5).

Fodd bynnag, arweiniodd y pandemig at nifer cynyddol o bobl yn gwirfoddoli i weithio fel rhan neu oddi mewn i asedau lleol ar draws yr ystod oedran, ac fe feithrinwyd datblygu asedau newydd, ac fe helpwyd gwasanaethau i ddod yn fwy hyblyg o ran sicrhau cyllid tymor byr neu i lywio heibio'r rhwystrau sefydliadol.

'Fe edrychais ar ddemograffeg y bobl a ddaeth ymlaen a gwirfoddoli, roedd pawb yn tybio y bydden nhw'n ganol oed neu wedi ymddeol gyda digon o amser rhydd ar eu dwylo, efallai nid y rhai gwir oedrannus gan eu bod nhw'n cysgodi. Ond wrth edrych ar y ddemograffeg, roedd ganddon ni gynrychiolaeth o bob un grŵp oedran, o'r ardegau hwyr ymlaen ... achos doedden ni ond yn gallu cynnig y cyfle i ymateb ar gyfer gwirfoddoli... er enghraifft, mae ein gwirfoddolwyr fel ein hymateb i ragnodi cymdeithasol, felly roedd gennym bobl iau yn eu harddegau hwyr hyd at y rhai hynaf oll, a dwi ddim yn cellwair, rhai hyd at y ddiwedd eu 80au.'(Grŵp Ffocws 1).

'Ond cyn Covid roeddem yn derbyn rhwng 220 a 250 o atgyfeiriadau y mis ym mis Ebrill yn unig. Y llynedd, cawsom ymhell dros 1600 o atgyfeiriadau yn y mis hwnnw yn unig a chredaf fod hynny oherwydd bod gan y trydydd sector yr ystwythder gwirioneddol hwnnw i droi pethau rownd yn gyflym iawn.' (Grŵp Ffocws 4).

Sefydlwyd grwpiau a gweithgareddau newydd hefyd i fynd i'r afael ag anghenion newydd a rhai a nodwyd o'r newydd ar ddechrau'r pandemig.

'Er hynny, roedd gennym ni tua 96 math o sefydliadau newydd a drefnwyd o fewn ychydig wythnosau i fynd i'r afael â rhai o'r materion hynny oedd yn cael eu canfod mewn cymunedau. Roedd yna set hollol wahanol o grwpiau i weithio gyda nhw, o bosib mewn ffyrdd gwahanol, felly, do, fe ddechreuodd pethau, a dod i ben yn gyflym iawn '(Grŵp Ffocws 5).

Mae Covid-19 hefyd wedi cataleiddio datblygiad mwy digidol/rhithwir o ran darpariaeth, er bod un aelod o'r grŵp ffocws yn codi materion hygrychedd, cynhwysiant a thlodi digidol sy'n gysylltiedig â dulliau o'r fath.

'Fe lwyddon ni i gael cyllid ar gyfer cynllun benthyciadau digidol fel y gallem gysylltu pobl â'r holl weithgareddau ar-lein a oedd yn dod i fodolaeth ym mhobman, roedd ein partneriaid yn y trydydd sector yn wych yn yr hyn roedden nhw'n ei gyflawni mewn cyfnod mor fyr a chyda staff cyfyngedig iawn ac ychydig o offer. Felly, fe lwyddon ni i hwyrach i fynd ar y daith ddigidol a gobeithio y bydd hynny'n dal i fod yn elfen o rôl y cysylltydd i annog pobl os ydyn nhw am gael eu cysylltu'n ddigidol.' (Grŵp Ffocws 6).

'Rydyn ni wedi dal ati, mae llawer o wasanaethau wedi symud ar-lein ond gwn ein bod ni wedi gorfod defnyddio cynlluniau grantiau bach i gefnogi pobl ag anableddau dysgu, i allu cael gafael ar gymorth cymheiriaid rydych chi'n ei adnabod, mae hynny wedi bod yn broblem eithaf mawr ac rwy'n credu wrth i ni barhau, nad ydyn ni'n dal i fod allan o'r drysni'n llwyr, nac ydyn ni – a dwi'n credu bydd llawer o waith cyfunol yn digwydd o hyd.' (Grŵp Ffocws 6).

4. CASGLIADAU

Mae'r ymrwymiad i gyflwyno fframwaith Cymru i gyfan fel y gellir darparu rhagnodi cymdeithasol er mwyn mynd i'r afael ag ynysu o fewn Rhaglen Lywodraethu Cymru 2021-2026 yn cynrychioli math o 'benllanw' ar gyfer rhagnodi cymdeithasol o fewn polisi cyhoeddus yng Nghymru. Ni fu disgwyliadau o'r hyn y gall rhagnodi cymdeithasol ei gyflawni erioed yn uwch nag ar hyn o bryd. Mae'r prosiect ymchwil hwn wedi darparu gwell dealltwriaeth o ragnodi cymdeithasol yng Nghymru. Bellach mae gennym waelodlin o dystiolaeth nad oedd yn bodoli cyn hyn fel sail i'r disgwyliad hwn

Dylai'r fframwaith a gynlluniwyd ddarparu gweledigaeth a chynllun gweithredu clir i ymarferwyr, rheolwyr a chomisiynwyr eu cyflawni yn erbyn yr uchelgais hon. Wrth grynhoi'r casgliadau ar gyfer yr adroddiad hwn, mae'n werth myfyrio ar oblygiadau'r canfyddiadau. Mae angen ystyried a mynd i'r afael â'r pedwar pwynt isod os ydy'r fframwaith yn debygol o gael y math o effaith a thyniant a ragwelir.

1. Mae amrywiaethau yn y ddarpariaeth o ragnodi cymdeithasol sydd ar gael ledled Cymru yn darparu cyfleoedd a heriau

Mae rhagnodi cymdeithasol yn cael ei ddefnyddio, ei ddiffinio, ac yn amrywio tipyn ar hyd a lled Cymru. Mae'r mwyafrif o ragnodwyr cymdeithasol wedi'u lleoli yn yr Awdurdodau Lleol a sefydliadau'r trydydd sector a heb fod llawer wedi'u lleoli mewn gofal sylfaenol. Felly, mae yna wahaniaethau yn yr athroniaeth, y dull a'r cyflwyno sylfaenol y gallai fod angen eu hwynebu, mynd i'r afael â nhw a'u hail-gydbwyso. Dydy hynny ddim yn golygu bod yn rhaid cael 'cynnig' canolog, ond y gall yr amrywiadau hyn weithredu fel ffactor sy'n cyfyngu cyfradd ar effeithiau rhagnodi cymdeithasol.

Gallai hyn gael ei waethygu wrth ei ystyried yng nghyd-destun y dryswch a'r diffyg ymwybyddiaeth ymhlith y cyhoedd o'r hyn y gall rhagnodi cymdeithasol ei gynnig a'r derminoleg amrywiol a ddefnyddir. Mae yma gyfle i sectorau weithio gyda'i gilydd a sicrhau gwasanaeth rhagnodi cymdeithasol cydlynol, di-dor sy'n diwallu anghenion y boblogaeth yn lleol a chenedlaethol.

2. Mae rhagnodi cymdeithasol yn weithgaredd 'twf', ac mae'r disgwyliadau ohono yn uchel

Mae rhagnodi cymdeithasol yn cael ei ystyried fwyfwy fel ateb i nifer o'r heriau mewn cymunedau ledled Cymru. Mae yna ymrwymiad i ehangu gallu rhagnodi cymdeithasol ac mewn rhai meysydd amrediad y rôl y mae'n ei chwarae. Mae yna ymrwymiad hefyd i ddatblygu llwybrau sy'n canolbwyntio ar ddulliau cyfannol sy'n gosod pobl yn y canol ac sydd wedi'u hintegreiddio â gwasanaethau presennol a statudol ar draws y sectorau. Mae hon yn her wirioneddol i'w chyflawni ac mae yna faterion i'w hystyried yn briodol fel bod rhagnodi cymdeithasol yn cyrraedd ei lawn potensial. Mae un mater o'r fath yn ymwneud â'r gweithlu cynyddol ar gyfer rhagnodi cymdeithasol, eu contractau cyflogaeth, sut mae'r gweithlu'n cael ei reoli'n lleol a sut mae rhagnodi cymdeithasol yn cael ei gydlynu'n genedlaethol.

3. Bod technoleg yn allweddol i ddyfodol rhagnodi cymdeithasol, yn enwedig wrth i'r pandemig barhau

Mae rhagnodi cymdeithasol, yn ei hanfod, yn fath o gefnogaeth sy'n canolbwyntio ar berthynas. Mae'n dibynnu ar y cysylltiad rhwng unigolion. Amharodd COVID ar y modelau rhagnodi cymdeithasol sy'n dod i'r amlwg i'r fath raddau nes ei bod yn bwysig cydnabod y bydd ffurfiau o rhagnodi cymdeithasol 'o hir-bell' yn nodwedd bwysig a chreiddiol o'i esblygiad a'i ddatblygiad parhaus am nifer o flynyddoedd. Mae dod o hyd i ffyrdd y gall technoleg fod yn gweithio i bobl - boed hynny mewn systemau, neu mewn ffyrdd o wneud cysylltiadau o hir-bell rhwng unigolion – yn ganolog i dwf rhagnodi cymdeithasol. Bydd defnyddio cyfeirlyfr digidol a llwyfan digidol ar draws llwybrau yn sicrhau bod gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yn canolbwyntio ar yr unigolyn ac yn ymatebol i'r newidiadau sy'n ofynnol yn y dyfodol.

4. Fel bob amser, mae adnoddau yn sylfaenol i gynnal y llwybr rhagnodi cymdeithasol

Mynegwyd pryderon trwy gydol yr astudiaeth am 'broblem sylfaenol y model cyllido' a'r heriau o ran cynaliadwyedd a ddaw yn sgil hyn. Defnyddiwyd amrywiaeth o lwybrau i ddarparu adnoddau ar gyfer y gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol hyd yma, ond mae pryderon difrifol bod gwarant o gyllid neu o leiaf setliadau cyllid hirdymor wedi eu gosod ar gyfer gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ynghyd â'r asedau cymunedol, ac y gallai'r addewid o rhagnodi cymdeithasol gael ei danseilio.

Gwneir yr wyth argymhelliad canlynol:

- Dylai'r fframwaith cenedlaethol a gynlluniwyd gael ei ymgorffori ledled Cymru i ddarparu gweledigaeth genedlaethol ar gyfer rhagnodi cymdeithasol wrth hyrwyddo model safonol, terminoleg a strwythurau sy'n cefnogi hyn. Byddai hyn yn codi ymwybyddiaeth broffesiynol a chyhoeddus ac yn lleihau dryswch.
- Dylai strwythurau a phartneriaethau sefydliadol lleol / rhanbarthol ystyried rôl hyrwyddwr rhagnodi cymdeithasol i yrru strategaeth rhagnodi cymdeithasol ranbarthol a chydlynu cyfathrebu ar hyd y llwybr.
- Dylid mabwysiadu dull system gyfan o ddatblygu a darparu'r llwybr rhagnodi cymdeithasol sy'n cael ei dywys gan gomisiynu deallus yn lleol ac yn genedlaethol.
- Adolygu rôl a chwmpas y rhagnodydd cymdeithasol i ddeall yr hyn y dylid ei gynnwys neu na ddylid ei gynnwys ynddo a'i bwyntiau atgyfeirio tuag at wasanaethau eraill megis timau iechyd meddwl a thimau gwaith cymdeithasol fel sy'n briodol.
- Darparu seilwaith proffesiynol ar gyfer y rhagnodydd cymdeithasol sy'n cynnwys, er enghraifft, cyfres o ddisgrifiadau swydd, canllawiau cyflog, fframwaith sgiliau a chymhwysedd, gofynion goruchwyllo, hyfforddiant priodol a chydabyddedig, a chyfleoedd addysg.
- Gwerthuso defnyddioldeb cyfeirlyfrau digidol sengl cenedlaethol ar gyfer Cymru (megis DEWIS ac InfoEngine); a llwyfannau digidol a ddefnyddir ar yr holl lwybr (e.e., Elemental) i reoli atgyfeiriadau, casglu gweithgaredd gwasanaeth craidd cenedlaethol, mesurau canlyniadau unigol. Bydd hyn yn sicrhau bod anghenion penodol y gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol yn cael eu diwallu.

- Ailystyried y model cyllido a ddefnyddir ar gyfer rhagnodi cymdeithasol er mwyn hyrwyddo llwybr cynaliadwy ar gyfer y dyfodol.
- Ail-gynnal yr astudiaeth ymchwil hon yn ystod y 5 - 10 mlynedd nesaf i ddeall ymhellach y cynnydd a wnaed wrth sefydlu a datblygu gwasanaethau rhagnodi cymdeithasol ledled Cymru. Yn ogystal â thriongli canfyddiadau'r adroddiad hwn gydag ymchwiliad 'dwfn' mewn ardal ddaearyddol un Bwrdd Iechyd Prifysgol ac mewn cydweithrediad â Phartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru a System Adrodd Gweithlu Cenedlaethol Cymru (WNWRS).

Cyfyngiadau'r astudiaeth

Mae'r astudiaeth hon wedi rhoi inni giplun o'r hyn yr ydyn ni'n ei ddeall am ragnodi cymdeithasol yng Nghymru. Er i ni gael cynrychiolaeth ledled Cymru ar draws yr holl ddulliau a ddefnyddiwyd, mae yna bob amser gyfyngiadau sydd angen eu cydnabod wrth ddefnyddio arolwg ar-lein i gasglu data. Gallai thriongli yr astudiaeth hon ymhellach gan archwilio gwybodaeth o'r byrddau iechyd lleol a chasglu gwaith y Bartneriaeth Cydwasanaethau ein galluogi i ddilysu'r canfyddiadau. Fodd bynnag, rhagwelir y gallai'r ymarfer hwn ddod yn llawer haws yn y dyfodol trwy ddefnyddio technoleg sy'n datblygu.

CYFEIRIADAU

Braun, V. & Clarke, V., 2006. "Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*," 3(2), tud.77-101.

Husk, K., Blockley, K., Lovell, R., Bethel, A., Bloomfield, D., Warber, S., Pearson, M., Lang, I., Byng, R., Garside, R., 2016. "What approaches to social prescribing work, for whom, and in what circumstances? A protocol for a realist review. *Systematic Reviews* 5:93".

Moffatt, S., Steer, M., Lawson, S., Penn, L. & O'Brien, N., 2017. "Link Worker social prescribing to improve health and well-being for people with long-term conditions: qualitative study of service user perceptions. *BMJ open*, 7(7), p.e015203".

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 23rd May 2017. NDM6314 Dadl: Rhagnodi Cymdeithasol. Cyrchwyd drwy <http://senedd.assembly.wales/ielssueDetails.aspx?Ild=19094&Opt=3> ar 16.09.2021.

Rees S, Thomas S, Elliott M, Wallace C, 2019. "Creating community assets/social capital within the context of social prescribing. Findings from the workshop held 17/7/2019. *WCVA, Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg, Prifysgol De Cymru*.

Rempel, E.S., Wilson, E.N., Durrant, H., & Barnett, J., 2017. "Preparing the prescription: a review of the aim and measurement of social referral programmes. *BMJ open*, 7(10), p.e017734".

SCIE, 2020. "Evaluating personalised care. Cyrchwyd ddiwethaf drwy <https://www.scie.org.uk/person-centred-care/evaluating-personalised-care> on 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru, Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Cyrchwyd ddiwethaf drwy http://www.legislation.gov.uk/anaw/2014/4/pdfs/anaw_20140004_en.pdf ar 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Cyrchwyd ddiwethaf drwy <http://www.legislation.gov.uk/anaw/2015/2/contents/enacted> ar 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru, 2017. Ffyniant i Bawb: Y Strategaeth i Gymru. Cyrchwyd ddiwethaf drwy <https://gov.wales/prosperity-all-national-strategy> ar 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru. Cymru Iachach: Ein Cynllun Iechyd a Gofal Cymdeithasol 2018. Cyrchwyd ddiwethaf drwy <https://gov.wales/healthier-wales-long-term-plan-health-and-social-care> ar 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru, 2020. Cysylltu cymunedau. Strategaeth ar gyfer mynd i'r afael ag unigrwydd ac ynysu cymdeithasol ac adeiladu cysylltiadau cymdeithasol cryfach. Cyrchwyd drwy <https://gov.wales/loneliness-and-social-isolation-connected-communities> ar 16.09.2021.

Llywodraeth Cymru, 2021. Llywodraeth Cymru – Y Rhaglen Lywodraethu 2021-2026. Cyrchwyd ddiwethaf drwy <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2021-06/programme-for-government-2021-to-2026.pdf> ar 16.09.2021.

